

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра практики англійської мови

На правах рукопису

**КЛЕКОЦЮК ІРИНА МИКОЛАЇВНА
ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У НАВЧАННІ ГОВОРІННЯ В
ОСНОВНІЙ ШКОЛІ**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Англійська мова)

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
Коляда Еліна Калениківна,
кандидат філологічних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНА ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри практики англійської мови

від ____ _____ 2024 року

Завідувач кафедри

проф. Коляда Е.К. _____

ЛУЦЬК 2024

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена вивченню ефективності використання автентичних відеоматеріалів для розвитку мовленнєвих навичок учнів основної школи, зокрема навичок говоріння на уроках іноземної мови. Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю вдосконалення методів навчання говорінню через використання сучасних технологій, зокрема відео, яке дозволяє учням поглиблено занурюватися в мовне середовище, що сприяє розвитку навичок розуміння та вироблення правильного мовного виразу. Метою дослідження є оцінка впливу автентичних відеоматеріалів на розвиток комунікативних навичок учнів основної школи на уроках англійської мови. Задачами роботи є визначення теоретичних основ компетентності у говорінні, вивчення вікових особливостей учнів основної школи, дослідження видів та сутності автентичних аудіо- та відеоматеріалів, а також аналіз їх впливу на мовленнєву компетентність учнів. Крім того, у роботі розроблено критерії відбору відеоматеріалів для навчання, описано методи їх використання на різних етапах уроку, а також створено завдання для формування компетентності у говорінні.

Завдяки проведеному дослідженню було визначено, що використання автентичних відеоматеріалів позитивно впливає на розвиток усних комунікативних навичок учнів. Вони сприяють збагаченню словникового запасу, покращенню вимови, а також розширюють культурне розуміння мови. На основі результатів тестування розроблено методичні рекомендації щодо використання відеоматеріалів у навчанні говорінню, що можуть бути впроваджені в практику викладання іноземних мов у середній школі.

Таким чином, робота робить важливий внесок у розвиток методичних підходів до навчання мовленнєвим навичкам, зокрема через використання автентичних відеоматеріалів, що є важливим кроком до підвищення ефективності навчання іноземним мовам у школах.

Ключові слова: Мовленнєва компетентність, говоріння, автентичні відеоматеріали, комунікативні навички, основна школа

SUMMARY

The master's thesis is dedicated to the study of the effectiveness of using authentic video materials to develop speech skills in basic school students, particularly speaking skills in foreign language lessons. The relevance of the research topic is determined by the need to improve teaching methods for speaking through the use of modern technologies, particularly video, which enables students to immerse themselves deeply in the language environment.

The aim of the research is to assess the impact of authentic video materials on the development of communicative skills in basic school students during English language lessons. The objectives of the work include defining the theoretical foundations of speaking competence, studying the age characteristics of basic school students, examining types and the essence of authentic audio- and video materials, as well as analyzing their impact on students' speech competence. Furthermore, the work develops criteria for selecting video materials for teaching, describes methods of their use at different stages of the lesson, and creates tasks for developing speaking competence.

The research has shown that the use of authentic video materials has a positive effect on the development of students' oral communicative skills. They contribute to enriching vocabulary, improving pronunciation, and broadening cultural understanding of the language. Based on the results of testing, methodological recommendations have been developed for using video materials in teaching speaking, which can be implemented in foreign language teaching practice in secondary schools.

Thus, the thesis makes an important contribution to the development of methodological approaches to teaching speech skills, particularly through the use of authentic video materials, which is a significant step toward increasing the effectiveness of foreign language teaching in schools.

Key words: speech competence, speaking, authentic video materials, communicative skills, basic secondary school

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ.....	8
1.1. Теоретичні основи формування англомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи.....	8
1.2. Говоріння як вид мовленнєвої діяльності	16
1.3. Психофізіологічні особливості формування мовленнєвої компетентності в говорінні в учнів основної школи	25
Висновки до 1 розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	34
2.1 Класифікація відеоматеріалів та переваги їх використання на уроках іноземної мови	34
2.2. Критерії відбору відеоматеріалів для навчання іноземної мови.....	50
2.3. Використання відеоматеріалів для розвитку навичок говоріння.....	53
2.4. Комплекс вправ для навчання учнів з використанням відеоматеріалів.....	55
2.5. Експериментальна перевірка ефективності розробленого комплексу вправ.....	62
Висновки до 2 розділу.....	71
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Сучасний освітній процес спрямований не лише на засвоєння навчальних предметів, але й на всебічний розвиток учнів, які зможуть ефективно вирішувати як життєві, так і професійні завдання. У цьому контексті компетентність у говорінні є ключовим аспектом, формування та вдосконалення якого відбувається в процесі навчання. Результативність опанування іноземною мовою, особливо в частині розвитку навичок говоріння, залежить не тільки від змісту підручників, які пропонуються школам, а й від рівня занурення в іншомовне середовище.

З розвитком сучасних технологій і доступом до різноманітних ресурсів через Інтернет, важливо зосередити увагу на використанні автентичних аудіо- та відеоматеріалів для розвитку мовленнєвих навичок. Такі матеріали сприяють глибшому зануренню в іноземне середовище, оскільки вони відображають реальну мову. Їх застосування дає учням можливість ознайомитися з мовними зразками, покращити вимову, розуміння акцентів і культурних особливостей, що робить навчання більш ефективним і наближеним до реальних умов комунікації.

Мовленнєва діяльність є основною складовою процесу навчання іноземних мов, і розвиток усних комунікативних навичок відіграє важливу роль у навчанні, особливо в основній школі. Оволодіння іноземною мовою не обмежується лише засвоєнням лексичних та граматичних одиниць, а передбачає також здатність виражати свої думки у формі, зрозумілій для носіїв мови. Це особливо важливо у основній школі, де учні мають розвивати навички говоріння, що є однією з основних компонент мовленнєвого процесу. Для досягнення успіху в цьому процесі важливо застосовувати різні методи та інструменти, серед яких особливу роль відіграють відеоматеріали.

З огляду на важливість ефективного використання відеоматеріалів у процесі навчання говорінню, це дослідження має на меті оцінити їх вплив на розвиток мовленнєвих навичок учнів основної школи та визначити найбільш

ефективні стратегії їх використання на уроках іноземної мови.

Таким чином, **актуальність** цієї теми обумовлена необхідністю удосконалення методів навчання говорінню через використання відеоматеріалів, що сприяє покращенню комунікативних навичок учнів, підвищенню якості мовної освіти та стимулюванню мотивації до вивчення іноземних мов.

Завдяки сучасним технологіям відео виявилось одним з найбільш ефективних засобів, що дозволяють значно покращити процес навчання мовлення. Відео є не тільки наочним, але й багатофункціональним матеріалом, який може допомогти учням збагачувати їхній мовний досвід, надаючи змогу спостерігати за реальними прикладами мовленнєвої діяльності носіїв мови. Однак, попри очевидні переваги, використання відеоматеріалів у навчанні говоріння в основній школі вимагає детального дослідження та аналізу.

Метою дослідження є вивчення ефективності використання відеоматеріалів у навчанні говоріння в основній школі, а також аналіз їхнього впливу на розвиток комунікативних навичок учнів. Ураховуючи важливість цієї проблеми, мета дослідження полягає в розв'язанні низки завдань, серед яких:

- окреслити теоретичні основи дослідження компетентності у говорінні;
- вивчити вікові особливості учнів середнього шкільного віку;
- дослідити сутність автентичних аудіо- та відеоматеріалів, визначити їхні види;
- визначити вплив автентичних аудіо- та відеоматеріалів на розвиток мовленнєвої компетентності;
- розробити критерії відбору автентичних аудіо- та відеоматеріалів для використання в навчанні;
- описати особливості роботи на різних етапах з відео- та аудіоматеріалами;
- створити завдання та провести тестування з формування

компетентності у говорінні за допомогою автентичних аудіо- та відеоматеріалів;

- проаналізувати результати тестування;
- розробити методичні рекомендації щодо використання автентичних відео- та аудіоматеріалів у процесі навчання.

Об'єктом дослідження є розвиток мовленнєвої компетентності учнів основної школи на уроках англійської мови, а **предметом** – використання відеоматеріалів як одного з інструментів цього процесу.

Методологічною основою дослідження слугували праці зарубіжних вчених, таких як R. Carter, D. Nunan [35], E. Jacobson [45], J. Gebhard [38; 39] та ін., а також праці українських науковців С. Абрамович [1], В. Балюк [2], А. Горобець [6] та ін.

Практична значущість дослідження характеризується тим, що його результати допоможуть вчителям успішно застосовувати відеоматеріали у своїй педагогічній діяльності, тим самим покращивши рівень розуміння та «включення» у предмет учнів.

Структура роботи включає: вступ, два розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки та список використаних джерел.

Апробація результатів та публікації. Здійснено публікацію статті «ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ» у науковому виданні «SCIENTIA EST POTENTIA: молодіжний науковий вісник факультету іноземної філології» № 11 (Луцьк, 2024 р.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

1.1. Теоретичні основи формування англомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи

Англомовна комунікативна компетентність є ключовим компонентом навчання іноземної мови, що забезпечує здатність учнів ефективно спілкуватися у різних соціокультурних контекстах. Формування цієї компетентності в основній школі ґрунтується на сучасних методологічних підходах, таких як комунікативно-орієнтоване навчання, компетентнісний підхід та інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій.

Згідно з визначенням Ради Європи, комунікативна компетентність включає лінгвістичну, соціолінгвістичну та прагматичну компетенції, які взаємодіють і формують здатність до міжкультурного спілкування. Лінгвістична компетенція охоплює знання граматики, лексики та фонетики, соціолінгвістична – розуміння соціальних норм і культурних контекстів, а прагматична – вміння використовувати мову для досягнення конкретних комунікативних цілей.

Особливе значення у формуванні англомовної комунікативної компетентності має комунікативний підхід, який акцентує увагу на практичному застосуванні мови. Завдання вчителя – створювати ситуації, максимально наближені до реальних умов спілкування, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок. Інтерактивні методи, такі як рольові ігри, дискусії та робота в парах або групах, дозволяють учням удосконалювати свої комунікативні здібності.

Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій також сприяє розвитку комунікативної компетентності, надаючи доступ до автентичних матеріалів і можливостей для спілкування з носіями мови. Використання

платформ для онлайн-навчання, інтерактивних вправ та відеоконференцій допомагає учням покращувати мовленнєві навички, враховуючи їхні індивідуальні потреби.

Іноземна мова виступає ключовим інструментом міжнародної комунікації, що сприяє вербальному порозумінню між її учасниками. Для ефективного процесу спілкування необхідно не лише володіти мовними навичками, а й мати спеціальні вміння, розуміти культурні норми, включаючи особливості мовленнєвої поведінки в різних ситуаціях. Таким чином, головною метою вивчення іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах є розвиток у школярів комунікативної компетентності, що базується на комунікативних уміннях, сформованих на основі мовних знань та навичок [16, с. 4].

У сучасній освіті формування та розвиток компетентностей є одним із ключових завдань освітнього процесу. Вимоги суспільства до молоді, необхідність успішної реалізації в професійній діяльності, активна участь у соціальному житті та швидкий розвиток технологій вимагають від освітньої системи не лише передачі знань, а й розвитку компетентностей, які забезпечують самореалізацію та адаптацію до умов сучасного світу.

Термін "компетентність" є складним і багатограним поняттям, яке має різні трактування у наукових дисциплінах. У рамках цієї магістерської роботи особлива увага приділяється розкриттю понять "компетентність" і "компетенція" у контексті мовної освіти та розвитку навичок говоріння в учнів загальноосвітніх шкіл.

Використання терміну "компетентність" у педагогіці стало поширеним у другій половині XX століття і досі є предметом дискусій та наукових досліджень. Аналіз цих понять дозволить визначити сутність процесу формування компетентності у говорінні, окреслити його ключові компоненти й чинники, що сприяють розвитку. Такий аналіз має практичне значення для вдосконалення методів викладання говоріння, а також для підготовки вчителів і учнів.

Сьогодні існують різні підходи до розмежування понять "компетенція" та "компетентність". Деякі дослідники вживають ці терміни як синоніми, тоді як інші їх розмежовують. Н. Нагорна [17] зазначає, що плутанина між термінами виникла через неточний переклад рекомендацій Ради Європи, де англійське слово "competency" помилково вважали еквівалентом українського "компетенція". Водночас, як зазначає М.С. Головань [4; 5], англomовні джерела часто використовують "competency" і "competence" як взаємозамінні. Етимологічний аналіз підтверджує, що "competency" походить від латинського *competentia*, що коректно перекладається як "компетенція".

Термін «комунікативна компетентність» вперше був введений у 1966 році в роботі Делла Хаймса як відповідь на концепцію «лінгвістичної компетентності», запропоновану Ноамом Хомським (1965). Комунікативна компетентність передбачає інтуїтивне розуміння та володіння принципами використання мови. Хаймс зазначає: «... нормальна дитина оволодіває знаннями про речення не тільки з погляду граматики, але й з погляду відповідності. Вона набуває вміння визначати, коли, де, про що, з ким і як говорити. Іншими словами, дитина здатна формувати репертуар мовленнєвих актів, брати участь у мовленнєвих ситуаціях та оцінювати мовленнєву діяльність інших» [42, с. 277]».

Термін «комунікативна компетентність» вперше з'явився у 1966 році завдяки американському соціолінгвісту Деллу Хаймсу, який розширив підхід до мовної компетентності, запропонований Ноамом Хомським. У своїй концепції «лінгвістичної компетентності» Хомський акцентував увагу на знаннях мовних правил та структур, необхідних для побудови граматично правильних речень. Однак Хаймс вважав, що цього недостатньо для реального мовного спілкування, і запропонував ширше бачення, яке включає не лише граматичну правильність, але й соціальну доцільність використання мови.

Комунікативна компетентність за Хаймсом визначається як здатність ефективно використовувати мову у різних соціальних контекстах, враховуючи такі аспекти, як мета спілкування, адресат, середовище та культурні норми.

Вона передбачає не лише знання граматики, лексики та фонетики, а й уміння використовувати ці знання для досягнення конкретних комунікативних цілей.

Модель Хаймса лягла в основу розвитку сучасних підходів до навчання іноземних мов, зокрема комунікативно-орієнтованого підходу. Її вплив також відчувається у створенні Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (CEFR).

Отже, концепція комунікативної компетентності стала важливим внеском у лінгвістику та педагогіку, зміщуючи акцент з пасивного знання мовних правил на активне використання мови у реальних умовах. Вона визначає основу сучасного навчання мов, орієнтованого на практичне застосування знань у багатокультурному середовищі.

Згідно з визначеннями цих термінів, компетенцію слід трактувати як встановлені вимоги чи стандарти освітнього процесу учня, а компетентність – як реальні сформовані особистісні якості та мінімальний практичний досвід. Отже, комунікативна компетентність охоплює знання, вміння та навички, необхідні для розуміння інших та створення власних програм мовленнєвої поведінки, що відповідають цілям, контекстам і ситуаціям спілкування. Окремо зазначимо, що компетентність у процесі вивчення англійської мови передбачає: здатність отримувати та створювати різні типи повідомлень; використання різних інструментів для аналізу текстів і культурних явищ; інтеграцію лінгвістичних та інтерпретаційних знань у різних комунікативних ситуаціях; опанування і застосування функціональної грамотності в міжкультурному контексті разом із відповідними знаннями [19].

Після аналізу наукової літератури можна визначити основні підходи до розуміння термінів "компетенція" та "компетентність".

Підходи до розуміння терміну "компетенція":

1. Комплекс характеристик особистості – включає знання, уміння, навички та методи діяльності, які пов'язані з певною сферою та забезпечують ефективну і якісну діяльність у цій сфері [11; 12].

2. Вимоги до підготовки особистості – це характеристики, якості чи потенційні здібності, що визначаються заздалегідь для відповідності встановленим стандартам знань і досвіду у конкретній галузі [4; 5].

3. Професійні вимоги – певний набір знань і досвіду, необхідний для діяльності в конкретній сфері, як елемент професійної підготовки [10].

Підходи до розуміння терміну "компетентність":

1. Набір умінь і навичок – сформовані під час навчання інструменти, що дозволяють вирішувати задачі, характерні для певного виду діяльності, з можливістю їх застосування у реальному житті [23].

2. Здатність виконувати завдання – це комплекс знань, навичок і ставлень, що забезпечують ефективне виконання професійних функцій та досягнення стандартів у певній галузі [32].

3. Поєднання якостей – інтеграція навичок, знань, умінь та особистісних якостей, які забезпечують високу результативність і ефективність діяльності [27].

Науковці підходять до визначення компетенції та компетентності з різних позицій. Серед основних аспектів розуміння компетентності можна виділити:

- поінформованість і обізнаність;
- здатність кваліфіковано виконувати діяльність;
- інтеграцію знань, навичок і ставлень;
- результативність і відповідність стандартам освіти.

Компетентність є нерозривно пов'язаною зі знаннями, уміннями, навичками, досвідом, цінностями та ставленням до діяльності у конкретній галузі, що робить її важливою характеристикою освітнього процесу [30].

Комунікативна компетентність є динамічним явищем, яке розвивається протягом життя людини. Вона охоплює не лише знання мовних норм, але й здатність аналізувати ситуацію спілкування, враховувати культурні особливості та використовувати адекватні засоби вираження думок. Сучасні дослідження підкреслюють важливість емоційного інтелекту як невід'ємної

складової комунікативної компетентності, адже ефективна взаємодія з іншими потребує емпатії, вміння керувати емоціями та будувати довірливі стосунки.

Одним із ключових аспектів комунікативної компетентності є міжкультурна комунікація. У глобалізованому світі, де контакти між представниками різних культур стали звичним явищем, важливими є вміння розуміти культурні особливості співрозмовника, уникати стереотипів і створювати умови для толерантного діалогу. Це вимагає розвитку міжкультурної чутливості, яка є частиною соціолінгвістичної компетенції.

Формування комунікативної компетентності у школі є одним із головних завдань сучасної освіти. Особливе значення приділяється розвитку мовленнєвих умінь, таких як аудіювання, говоріння, читання та письмо. Важливо також навчити учнів усвідомлювати мету спілкування, підбирати відповідні мовні засоби та враховувати специфіку аудиторії. Цьому сприяє використання інтерактивних методів навчання: рольових ігор, дебатів, роботи над проєктами, аналізу ситуацій з реального життя.

Окрім того, ефективне формування комунікативної компетентності передбачає інтеграцію цифрових технологій, які дозволяють створювати автентичне мовне середовище. Онлайн-платформи, соціальні мережі та інтерактивні вправи не тільки сприяють розвитку комунікативних навичок, а й допомагають учням долати мовний бар'єр.

Таким чином, комунікативна компетентність є багатогранним поняттям, яке охоплює когнітивні, емоційні та соціальні аспекти, і її формування вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичні знання, практичні навички та міжкультурний досвід.

Для розуміння сутності поняття комунікативної компетентності корисно проаналізувати її структуру. Зупинимось на компонентах комунікативної компетентності дітей, що складається з таких елементів:

Мовленнєва компетентність складається з чотирьох основних видів компетентностей: аудіювання, говоріння, читання та письма. Вона включає вміння вести усне спілкування, розуміти основний зміст текстів на слух,

читати та розуміти тексти різних жанрів і типів, а також передавати письмово необхідну інформацію.

Мовна компетентність є інтегративною і поєднує мовні знання (лексичні, граматичні, фонетичні, орфографічні) разом із відповідними навичками. Знання лише мовного матеріалу недостатньо для розвитку мовленнєвих умінь; учням необхідно не лише засвоїти мовні знання, а й сформувати конкретні навички для створення і розпізнавання інформації.

Дискурсивна компетентність охоплює здатність управляти мовленням та організовувати його через тематичну і логічну структуру, забезпечувати зв'язність, відповідний стиль і риторичну ефективність тощо.

Соціокультурна та соціолінгвістична компетентності, що охоплюють знання та вміння обирати і використовувати під час спілкування і пізнання іншомовні соціокультурні та соціолінгвістичні реалії.

Стратегічна компетентність полягає у здатності обирати ефективні стратегії для вирішення комунікативних завдань, сприяє розвитку самостійного навчання та самовдосконалення учнів, стимулює прагнення до спілкування, слухання і розуміння інших, а також допомагає в плануванні навчального процесу та об'єктивній оцінці власних знань... [20].

Згідно з навчальною програмою для загальноосвітніх навчальних закладів, основною метою вивчення іноземної мови є сприяння учням у формуванні навичок усного та письмового спілкування, що відповідають мотиваціям, цілям та соціальним нормам мовленнєвих актів у типових сферах і ситуаціях. Загальноосвітня середня школа виступає як навчальний заклад, що закладає основи механізму спілкування іноземними мовами, завдяки якому випускники зможуть у майбутньому розвивати та вдосконалювати свої знання і вміння відповідно до власних потреб.

Основні навички спілкування включають:

- здатність до усного спілкування (монологічна і діалогічна форми);
- вміння розуміти реальний зміст тексту;

- вміння читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і типів з різним ступенем розуміння та розглядати їх як джерело інформації;
- можливість письмового спілкування відповідно до поставлених завдань;
- здатність застосовувати досвід, набутий рідною мовою, як засіб свідомого оволодіння іноземною мовою;
- використання невербальних засобів комунікації у разі браку мовних ресурсів [16, с. 1].

Неможливо розвинути комунікативні навички без оволодіння мовними засобами для досягнення ефективного усного та письмового мовлення. Проте знання лексичних і граматичних матеріалів ще не гарантує формування комунікативних навичок. Потрібні вміння оперувати мовним матеріалом і використовувати його для формулювання та сприймання інформації в різних сферах спілкування, що є особливо важливим при вивченні англійської мови учнями основної школи. Тому, крім мовної компетентності, необхідно оволодіти видами мовленнєвої компетентності для успішної реалізації іншомовного спілкування.

Мовленнєва діяльність включає рецептивні види, під час яких учень сприймає і розуміє думки інших, отримуючи інформацію (аудіювання та читання), а також репродуктивні види, коли учень виражає свої думки або передає чужі в усній чи письмовій формі (говоріння і письмо). Таким чином, мовленнєва компетентність охоплює чотири основні компетентності: говоріння, аудіювання, читання та письмо. Компетентність у говорінні включає як діалогічне, так і монологічне мовлення, що вимагає від учнів уміння використовувати обидва ці види мовлення. Аудіювання полягає у розумінні усного мовлення, і воно є невід'ємною частиною ефективного говоріння. Читання – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який включає техніку читання та розуміння прочитаного і належить до письмової форми мовлення. Письмо ж, як продуктивний вид діяльності, передбачає здатність передавати зміст усного мовлення через графічні знаки [28].

Вважається неправильним надавати пріоритет лише одному або кільком видам мовленнєвої діяльності при викладанні іноземної мови. Організація навчального процесу повинна сприяти одночасному розвитку в учнів як усних (розмовних, аудіювальних), так і письмових (читання, письма) навичок. Процес навчання всіх видів мовленнєвої діяльності має бути паралельним і взаємопов'язаним.

Таким чином, формування англомовної комунікативної компетентності в учнів основної школи є складним, але важливим процесом, що потребує застосування сучасних методів, інтерактивного підходу та інноваційних технологій. Це дозволяє забезпечити якісну підготовку учнів до участі у міжкультурному спілкуванні та глобалізованому світі.

Отже, розвиток мовленнєвої компетентності на уроках англійської мови є складним, безперервним процесом, який має бути активним, цілеспрямованим і залежати від контексту спілкування. Успіх цього процесу безпосередньо залежить від правильного підбору навчально-методичних матеріалів, а також від використання відповідних форм, методів і організаційних режимів роботи, які, в свою чергу, сприяють формуванню молоді, здатної робити усвідомлений вибір у духовно-світоглядній сфері та здобувати необхідні знання, навички й компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях.

1.2. Говоріння як вид мовленнєвої діяльності

Урок іноземної мови є ключовою складовою навчального процесу. Основною вимогою є його мовленнєва орієнтація. Для досягнення цієї мети кожне заняття має мати чітко визначені практичні цілі, які сприяють розвитку усного мовлення. Важливо, щоб навчальний процес з іноземної мови був організований так, аби він за своїми основними характеристиками та ознаками наближався до реального процесу спілкування.

Це й є комунікативність, практична спрямованість навчання іноземної мови, що ставить перед учителем завдання розвивати в учнів здатність самостійно формулювати висловлювання, вести діалоги та виражати свої думки з приводу обговорюваної теми. Правильне вирішення цього завдання визначає успіх на всіх етапах навчання.

Говоріння як форма мовленнєвої діяльності відіграє ключову роль у процесі міжособистісної комунікації, дозволяючи передавати не лише інформацію, а й емоції, наміри та соціальні сигнали. В умовах навчання іноземної мови воно стає важливим інструментом для розвитку всіх інших видів мовленнєвої діяльності, таких як читання, письмо та аудіювання. Говоріння слугує також інтегративним засобом, що об'єднує всі аспекти мовленнєвої компетенції, від граматики та лексики до соціолінгвістичних і прагматичних умінь.

У навчанні говоріння особливу увагу приділяють діалогічній формі мовлення, яка передбачає взаємодію між учасниками комунікації. Діалог є не лише обміном інформацією, але й соціальним процесом, у якому важливу роль відіграє контекст, невербальні сигнали та адаптивність до співрозмовника. Наприклад, успішне ведення діалогу вимагає вміння слухати, відповідати на репліки співрозмовника, розуміти підтекст та культурні особливості комунікації.

Монологічне мовлення, навпаки, передбачає формування розгорнутої думки однією особою без безпосередньої взаємодії з іншими. Воно часто використовується у формальних ситуаціях, таких як презентації, лекції або публічні виступи, і потребує чіткої структури та послідовності висловлювань.

Одним із важливих факторів, який впливає на розвиток навичок говоріння, є мотивація. Учні середнього шкільного віку демонструють більшу зацікавленість у навчанні, якщо завдання пов'язані з їхнім повсякденним життям, інтересами або соціальними потребами. Комунікативні вправи, такі як рольові ігри, обговорення актуальних тем або робота над спільними проєктами, сприяють підвищенню їхньої активності та залученості.

Важливу роль відіграє також психологічна підтримка вчителя. Підлітки часто відчують тривогу або страх помилки під час публічного виступу або спілкування іноземною мовою. Завдання педагога – створити безпечне середовище, де учні почуватимуться впевнено і матимуть змогу практикувати свої навички без страху осуду. Використання позитивного зворотного зв'язку, підтримка та похвала є ефективними способами підвищення впевненості учнів у своїх силах.

Методика навчання говоріння включає різноманітні прийоми, спрямовані на формування та вдосконалення мовленнєвих навичок. Серед найефективніших методів – парна та групова робота, моделювання реальних комунікативних ситуацій, використання аудіо- та відеоматеріалів, інтерактивних платформ для спілкування. Ці підходи допомагають учням не лише практикувати мовлення, але й розвивати здатність до співпраці, креативного мислення та адаптації до різних умов спілкування.

Значний акцент у навчанні ставиться на розвиток якості мовлення: плавності, правильної вимови, використання інтонацій та пауз для передачі смислових нюансів. Робота над цими аспектами забезпечує не лише зрозумілість, а й виразність мовлення.

Учитель відіграє ключову роль у формуванні компетентності у говорінні. Він виступає не лише як джерело знань, але й як фасилітатор, що організовує навчальний процес таким чином, щоб учні могли розвивати свої навички через активну практику. Наприклад, учитель може виступати у ролі модератора дискусій, пропонувати різноманітні мовленнєві завдання, оцінювати прогрес учнів і надавати індивідуальні рекомендації для їхнього розвитку.

Основні риси діалогічного мовлення:

1. Експресивність – демонстрація ставлення мовця до теми розмови за допомогою мовних засобів.
2. Невербальні засоби комунікації – використання жестів, міміки та реакцій для доповнення усного мовлення.

3. Спонтанність – неможливість передбачити всі висловлювання учасників.

4. Двостороння взаємодія – активне залучення кожного учасника у процес обговорення [3].

Діалогічне мовлення виконує такі комунікативні функції, як повідомлення, прохання, обмін думками, переконання та запит, кожна з яких формує специфічний тип діалогу. Для ефективної взаємодії важливим є вмотивоване мовлення, яке створюється у сприятливій атмосфері довіри. Завдання вчителя полягає в тому, щоб мотивувати учнів до активної участі у спілкуванні [23].

Мовні особливості діалогічного дискурсу:

- Еліптичність – скорочення висловлювань для швидкої передачі думки.
- Короткі речення – використання простих конструкцій для забезпечення ясності.
- Мовні кліше – сталі вирази, які полегшують взаєморозуміння.
- Паузозаповнювачі – короткі слова для заповнення пауз, що виникають через непередбачуваність реакцій співрозмовників [3].

Таким чином, діалогічне мовлення відзначається як лінгвістичними, так і комунікативними особливостями, що роблять його важливим елементом ефективного спілкування.

Говоріння розглядається як процес, що включає дві основні складові: мовленнєве продукування та інтеракцію. Продукування мовлення охоплює формування та висловлювання думок, тоді як інтеракція передбачає взаємодію між співрозмовниками. Ці два компоненти нерозривно пов'язані та реалізуються через кілька рівнів мовленнєвої діяльності: когнітивний (формулювання думки), мовний (вибір мовних засобів) і моторний (артикуляція звуків).

Ефективність говоріння залежить від низки чинників, серед яких лексико-граматична підготовка, рівень фонетичної правильності, комунікативна стратегія та здатність адаптувати мовлення до конкретного

контексту. Крім того, успішне говоріння неможливе без розуміння соціокультурних особливостей мови, що вивчається, та вміння долати мовленнєві бар'єри, такі як страх помилок або невпевненість у собі.

У навчальному процесі розвиток навичок говоріння передбачає створення автентичного комунікативного середовища. Важливу роль у цьому відіграють інтерактивні методи, такі як рольові ігри, дискусії, дебати та парна робота. Використання цифрових технологій, наприклад платформ для відеозв'язку або мобільних додатків для вивчення мови, також сприяє вдосконаленню навичок говоріння.

Таким чином, говоріння як вид мовленнєвої діяльності є складним процесом, що вимагає інтеграції лінгвістичних, когнітивних і соціальних умінь. Його розвиток є ключовою умовою формування комунікативної компетентності учнів у процесі навчання іноземної мови.

Питання розвитку ініціативного мовлення на уроці є одним з пріоритетних, оскільки школа орієнтується на формування в учнів практичних мовленнєвих навичок іноземною мовою. Для успішної реалізації цього процесу необхідно володіти теоретичними основами формування говоріння як виду мовленнєвої діяльності.

Думки науковців щодо визначення терміну «процес говоріння» різняться. Торнбері вважає, що це мовна продукція, яка є частиною нашої повсякденної діяльності. Водночас Андервуд стверджує, що говоріння є творчим процесом, активною взаємодією між мовцем і слухачем, що охоплює думки та емоції [38, с. 2].

Без сумніву, говоріння є надзвичайно складним процесом, що забезпечує усне спілкування іноземною мовою як у діалогічній (разом з аудіюванням), так і в монологічній формах. По-перше, це основний спосіб комунікації у повсякденному житті. Розуміння цього процесу є важливою умовою для ефективного викладання іноземної мови. По-друге, це вид діяльності, який завжди має чітко визначену мету та мотивацію (як і будь-яка інша діяльність).

По-третє, в результаті процесу говоріння створюється висловлювання, що може бути виражене через вербальну або невербальну реакцію на сказане.

Говоріння виконує низку важливих функцій для соціалізації особистості: передачу та запит інформації, обмін думками й враженнями, вплив, переконання, надання пропозицій, стимулювання до дій, виступи в різних ситуаціях, а також виконання професійних обов'язків. Згідно з Ніколаєвою, говоріння є активним і продуктивним видом мовленнєвої діяльності, який забезпечує усне спілкування іноземними мовами як у діалогічній, так і в монологічній формах, і базується на механізмі формування та вираження думки [18, с. 143].

Для чіткого розуміння процесу реалізації іншомовної комунікації необхідно розглянути діалогічне та монологічне мовлення окремо і визначити труднощі, які виникають під час формування мовленнєвих навичок у цих сферах спілкування.

Діалогічне мовлення – це процес комунікації між двома або більше учасниками, де кожен по черзі виступає як слухач і як мовник. Метою навчання діалогічному мовленню в основній школі є розвиток умінь проводити усне міжкультурне спілкування в типових ситуаціях. Оволодіння діалогічним мовленням є складним завданням через його специфіку.

Діалогічне мовлення охоплює два види мовленнєвої діяльності – аудіювання та говоріння. У цьому контексті другий учасник повинен не лише розуміти сказане першим, але й швидко і адекватно реагувати. Логічність та точність відповіді залежать від правильного розуміння мовлення співрозмовника. Отже, для ефективного ведення діалогу необхідно мати розвинені навички слухання.

Використання «ініціативних реплік». Після обміну кількома репліками, розпочатий учнями діалог часто «заморожується». Формуючи іншомовне діалогічне мовлення, потрібно прагнути, щоб діалог продовжувався, як і в процесі спілкування рідною мовою. Для цього учні повинні запам'ятовувати різні кліше, щоб заповнювати прогалини та активно їх використовувати, коли

отримана інформація є незрозумілою. Важливо також, щоб кожен співрозмовник мав мету. Це допоможе зберігати розмовну динаміку, а саме мобілізувати увагу під час слухання мовця та працювати над підготовкою мовної відповіді.

Непередбачуваність діалогічного мовлення. Розмову не можна спланувати заздалегідь, оскільки поведінка кожного учасника значною мірою залежить від поведінки інших учасників діалогу. Потрібно уважно стежити за ними, оскільки потік думок співрозмовника може бути несподіваним і інколи призводить до зміни теми обговорення.

Монолог – це форма усного виступу, що передбачає детальне, послідовне та безперервне мовлення людини до конкретної особи чи групи осіб. У випадку природного спілкування монологами є доповіді, промови та виступи.

Монологічне мовлення, яке має бути предметом навчання в школі, є складовою частиною діалогу чи групової бесіди, але має певні лінгвістичні та психологічні особливості, характерні саме для монологічної форми. Монологічні висловлювання, як і репліки в діалозі, повинні бути логічно пов'язаними з контекстом розмови за допомогою відповідних лінгвістичних засобів. На відміну від діалогу, що в меншій мірі залежить від конкретної ситуації, монологічне мовлення є більш контекстно-ситуативним. Для монологічного мовлення характерні наявність теми та ідеї, що визначають його структуру, послідовність і логічність вираження думок. Кожна фраза в монологі має залежати від мовленнєвого завдання того, хто говорить.

Мовленнєві вміння учнів, як у монологічному, так і в діалогічному мовленні, розвиваються поетапно. Перший етап включає формування лексико-граматичних навичок усного мовлення; другий етап — удосконалення цих навичок; третій етап спрямований на розвиток навичок спонтанного усного мовлення. Механізм мовлення формується правильно, якщо вчитель під час навчання дотримується цих етапів і якщо зміст і методи навчання відповідають його меті. Недоліки на кожному з етапів призводять до того, що учні або

відчувають труднощі при включенні у непідготовлене мовлення, або все «говоріння» зводиться до вивчення і відтворення готового тексту. Навчальний процес повинен бути побудований таким чином, щоб спочатку учень освоїв мовленнєву форму, а вже потім, застосовуючи її, навчився виражати конкретний зміст.

Браун зазначає, що мовленнєвою компетенцією володіє той, хто здатний відтворювати слова, фрази чи речення (імітація); виконувати короткі фрагменти усної мови, демонструючи компетентність у конкретних аспектах граматики, фразеології, лексики чи фонології, таких як інтонація, наголос, ритм, поєднання слів, інтенсивність; відповідати на короткі розмовні запити, стандартні привітання, прості прохання та коментарі (реакція); здійснювати обмін конкретною інформацією в процесі транзакцій (інтерактивність); підтримувати соціальні зв'язки, передаючи факти та інформацію (міжособистісність); розробляти виступи, усні презентації та розповіді, де можливість усної взаємодії слухачів є обмеженою або відсутня (обширність).

У свою чергу, Ур підкреслює характеристики успішної мовленнєвої діяльності:

1) Учні активно говорять. Якомога більше часу, відведеного для діяльності, фактично займають розмови учнів. Це може здатися очевидним, але більшу частину часу займає розмова вчителя або паузи.

2) Рівна участь. Обговорення в класі не визначається домінуванням балакучих учасників, всі отримують можливість висловитися.

3) Висока мотивація. Учні прагнуть говорити, тому що вони зацікавлені в темі і мають що сказати або хочуть сприяти виконанню завдання.

4) Мова на прийнятному рівні. Висловлювання учнів доречні, легко зрозумілі одне одному і мають належний рівень мовної точності.

Згідно з навчальною програмою, до кінця 9 класу учні загальноосвітніх закладів повинні вміти висловлюватися під час монологічного мовлення відповідно до конкретної ситуації, яку вони бачили, чули або читали. Учні повинні вміти описувати своє оточення, події та заходи, у яких вони беруть

участь, а також розповідати про своє повсякденне життя, минулі події та майбутні плани, дотримуючись норм літературної мови. Їхні висловлювання мають містити не менше 18 речень. Як учасники діалогу, учні повинні спілкуватися відповідно до основних норм, що прийняті в країні, мова якої вивчається. Вони повинні вміти вести бесіду з однією або кількома особами на задану тему, розвивати тему, запропоновану співрозмовником, а також вільно переходити до інших тем. Учні повинні адекватно реагувати на комунікативні ситуації, демонструючи мовленнєві особливості поведінки носіїв мови, а також використовувати міміку і жести. Спілкування базується на мовному та мовленнєвому матеріалі, засвоєному протягом попередніх років вивчення мови, і відповідає цілям, завданням і умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлювання кожного учасника повинно складатися з не менше ніж 10 правильно оформлених за мовними нормами реплік [23, с. 29]

Порівнюючи вищезгадані вимоги для успішного здійснення процесу говоріння, можна помітити, що зарубіжні науковці приділяють більше уваги мотиваційній та психологічній складовим навчання, на відміну від авторів вітчизняної шкільної програми. Як наслідок, більшість учнів до кінця основної школи не здатні успішно здійснювати комунікацію, оскільки мають низький рівень володіння іноземною мовою або не проявляють достатньої зацікавленості, що є характерним для підліткового віку. На основі проведеного аналізу сформульовано наступне визначення компетентності у говорінні. Це здатність людини ефективно й доречно використовувати мовні засоби, організовувати та висловлювати думки й ідеї в усній формі, адаптувати своє мовлення до різних комунікативних ситуацій, а також розуміти контекст і взаємодіяти зі співрозмовниками.

Компетентність у говорінні включає не лише володіння граматично правильними конструкціями та багатим лексичним запасом, але й уміння застосовувати інтонацію, паузи, жести й інші невербальні елементи, які підвищують виразність і зрозумілість спілкування. Ця компетентність потребує постійного вдосконалення навичок говоріння, практики у

різноманітних мовленнєвих ситуаціях і глибшого розуміння мовних та культурних аспектів, що впливають на усне мовлення.

У подальшому термін «компетентність у говорінні» вживатиметься для позначення здатності особи ефективно й доречно застосовувати мовні засоби, структурувати й висловлювати думки та ідеї, адаптувати мовлення до різноманітних комунікативних умов, а також демонструвати розуміння контексту і забезпечувати взаємодію з іншими учасниками спілкування.

Говоріння є основою комунікативної компетентності, яка охоплює не лише технічні навички, але й здатність до гнучкої адаптації у різних соціокультурних контекстах. Для успішного розвитку цієї навички важливо враховувати психологічні, вікові та соціальні особливості учнів, створюючи сприятливі умови для їхнього навчання. Використання сучасних методик, мотиваційних технік та підтримка з боку вчителя дозволяють формувати в учнів середнього шкільного віку впевненість у своїх здібностях та забезпечують ефективне засвоєння іноземної мови.

1.3 Психофізіологічні особливості формування мовленнєвої компетентності в говорінні в учнів основної школи

Інтеграція компетентності у говорінні в освітній процес є однією з ключових задач сучасної освіти. Здатність володіти мовою та ефективно спілкуватися є важливими навичками, що визначають успіх у навчанні, соціальній адаптації та особистісному розвитку дитини. Однак психологічні аспекти формування цієї компетентності у дітей шкільного віку потребують глибокого дослідження та розуміння. У цьому розділі розглядаються психологічні особливості, які впливають на процес навчання дітей середнього шкільного віку (10–15 років).

Згідно з дослідженнями, мова, як рідна, так і іноземна, відіграє значну роль у соціальному, інтелектуальному та особистісному розвитку людини [4].

Проте практика свідчить, що навчання дітей іноземним мовам нерідко стикається з труднощами, серед яких організаційні проблеми, недостатнє методичне забезпечення, нестача кваліфікованих вчителів та обмежені можливості для активного спілкування.

Основними чинниками, що сприяють успішному формуванню компетентності у говорінні у дітей середнього шкільного віку, є:

- психофізіологічні та вікові характеристики дітей;
- рівень володіння рідною мовою;
- інтерес до нового предмета і висока комунікативна мотивація, що виникає в період активної соціалізації;
- можливості предмета для досягнення ключових цілей освіти, таких як стимулювання пізнавальної мотивації, максимальна соціалізація, особистісний розвиток і підготовка до культурного діалогу.

Варто зазначити, що засвоєння рідної та іноземної мови має суттєві психологічні відмінності. Оволодіння рідною мовою відбувається природно і спонтанно, без свідомих зусиль з боку дитини. Це пояснюється фізіологічними особливостями розвитку центральної нервової системи та її пластичністю на цьому етапі. Для нормального формування мовних навичок необхідна відповідна стимуляція мовними сигналами. Якщо така стимуляція відсутня (наприклад, через проблеми зі слухом), розвиток мовлення може бути уповільненим [2].

Для ефективного викладання говоріння на всіх етапах середньої освіти необхідно зрозуміти основи аналізу мовленнєвої комунікації, яка охоплює два основні напрямки дослідження мовних явищ. По-перше, це процес створення мовленнєвого висловлювання, що починається з думки людини, через внутрішню схему висловлювання та внутрішнє мовлення, і поступово переходить до повноцінного зовнішнього мовлення (включаючи вербальне спілкування). По-друге, це процес сприймання і розуміння мовлення, який починається з осмислення висловлювань співрозмовника, проходячи через кілька етапів відбору значущих понять до повного розуміння змісту.

Процес формування мовленнєвого висловлювання включає мотивацію та задум. Мотивація може бути виражена через вимогу або звернення, пов'язані з інформаційною метою комунікації. Також можлива мотивація, що виникає з бажання чітко висловити свою думку. Якщо жоден з цих мотивів не виникає, мовленнєве повідомлення не здійснюється. Мотив є початковим чинником, що ініціює процес створення висловлювання, але сам по собі він ще не дає чіткої форми повідомлення. Наступний етап – задум висловлювання, або «первинний семантичний запис». Це момент, коли визначається зміст висловлювання, а тема відокремлюється від реми. На цьому етапі мовцем формується розуміння того, як перетворити особисті думки на чітко структуровані і зрозумілі мовні значення. Тобто думка не одразу втілюється в мовленні, а проходить кілька етапів перед тим, як бути реалізованою у висловлюванні.

Як було зазначено, початковий задум висловлювання обов'язково включає дві частини – тему та рему, які формують основну думку. Це є система зв'язків, які потенційно повинні бути представлені в майбутньому мовленнєвому висловлюванні. Такий «семантичний запис» є згорнутим варіантом висловлювання, яке має бути перетворене в систему послідовних, логічно пов'язаних між собою слів. Перетворення цієї семантичної схеми в розгорнуте мовленнєве висловлювання здійснюється через внутрішнє мовлення, що є наступним етапом формування мовленнєвого висловлювання.

Внутрішнє мовлення є ключовим етапом підготовки до вираження думок у вигляді зовнішнього, розгорнутого мовлення. На цьому етапі внутрішній зміст перетворюється в організовану структуру синтаксично організованих мовленнєвих значень, а семантичний запис стає організованою структурою майбутнього розгорнутого синтаксичного висловлювання. Внутрішнє мовлення з'являється після попереднього розгорнутого зовнішнього мовлення і на перших етапах спрямоване на співрозмовника, а згодом – на самого себе.

Відомо, що внутрішнє мовлення за своєю морфологічною структурою суттєво відрізняється від зовнішнього: воно є згорнутим, аморфним і, з функціональної точки зору, виступає в ролі предикативного утворення. Предикативна природа внутрішнього мовлення є основою для перетворення початкового задуму в розгорнуте висловлювання.

Розгорнуте мовлення є розповіддю. Його особливість полягає в тому, що, з одного боку, воно є частиною живого процесу спілкування та передачі інформації між людьми, а з іншого – складається не з одного речення, а з цілого ланцюга взаємопов'язаних речень. Висловлювання є єдиною цілісною системою та характеризується якістю замкнутого, системного цілого.

Як і в інших формах психічної діяльності, в мовленнєвій діяльності необхідно виокремити мотив, який її ініціює, мету, до якої вона спрямована, і завдання, що постають при досягненні цієї мети в певних умовах. У рамках цієї розгорнутої мовленнєвої діяльності також потрібно визначити окремі етапи, дії та операції, що виконуються на кожному з них.

Однією з важливих особливостей процесу створення мовленнєвого висловлювання як специфічної форми мовленнєвої діяльності є значний обсяг оперативної пам'яті та складність «стратегій», застосування яких дозволяє виділяти конкретний зміст висловлювання, гальмувати побічні асоціації та вибирати мовленнєві формулювання, що відповідають визначеним завданням.

Організація навчання дітей іноземних мов повинна враховувати наступні аспекти:

1. Рівень розвитку. Навчання іноземної мови має враховувати фізіологічні та психічні особливості розвитку дітей дошкільного віку.
2. Методика навчання. Використання методичної системи, що базується на ігровій діяльності, яка є провідною для цього віку. Однак уроки не повинні обмежуватись лише розважальними елементами.
3. Осмисленість процесу. Освоєння іноземної мови має бути свідомим, без застосування виключно імітаційного підходу.

4. Розвивальний характер навчання. Процес має сприяти розвитку когнітивних функцій (уваги, пам'яті, уяви) та формуванню нових психічних якостей, поряд із набуттям мовленнєвих навичок.

Усі компоненти навчання, включаючи відбір мовного матеріалу, його структурування, організацію занять і взаємодію учнів із педагогом, мають бути спрямовані на досягнення комунікативної мети. Використання знань про психологічні та фізіологічні особливості дітей, а також про чинники, які сприяють засвоєнню мовної компетенції, дозволяє підвищити якість навчання [30].

Навчання у школі другого ступеня (5–9 класи) збігається з перехідним і підлітковим віком – одним із найскладніших періодів формування особистості. У цей час діти стикаються зі значними змінами у фізіології та психіці, що позначається на їхній поведінці та емоційному стані. Психологічно підлітків можна описати як "напів-дитину, напів-дорослого". Вони вже дистанціюються від дитячої поведінки, але ще не інтегрувались у світ дорослих [18].

Цей період характеризується частими емоційними коливаннями: підлітки можуть бути дратівливими, імпульсивними або, навпаки, апатичними та байдужими. Такі зміни нерідко спричиняють втрату інтересу до навчання та пасивність на уроках, особливо у перехідний період із початкової школи до середньої.

Дослідження С. Максимець та А. Луцишиної свідчать, що серед частини учнів спостерігається низький рівень шкільної мотивації або навіть дезадаптація. Лише половина учнів зберігає позитивне ставлення до школи, зокрема через позанавчальну діяльність, тоді як підвищений рівень тривожності є поширеним явищем [29].

На уроках підлітки часто відповідають коротко або з небажанням, що створює враження нестачі знань чи невміння застосовувати їх на практиці. Це може призводити до негативних оцінок. Для ефективної роботи з підлітками педагогам варто спілкуватися з ними у зрілому стилі, обговорюючи

навчальний процес, труднощі та навіть їхню поведінку. Застосування такого підходу допомагає підтримувати інтерес до навчання та зменшувати прояви негативізму [6].

Очевидно, що кожен учень основної школи під час процесу говоріння проходить кожний рівень з різною швидкістю, на що впливатиме ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, які взаємопов'язані. Розуміння фізіологічних та психологічних характеристик дітей цього віку є важливим для ефективного формування комунікативної компетентності, що є головною метою вивчення іноземної мови. Саме в період з 5 по 9 клас завершується етап закладання основ іншомовної бази для активного засвоєння навчального матеріалу, одночасно продовжується розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, зокрема усного мовлення.

Мовленнєва структура стає більш складною, змістовною та аргументованою. Комунікативний розвиток характеризується удосконаленням механізму відбору мовних засобів, способів формулювання думок, що зумовлено розвитком більш складних форм мислення.

Відбуваються значні зміни в мотивації: посилюється потреба в самооцінці, самоствердженні, визнанні однолітками та позитивному ставленні з боку друзів. Орієнтація на майбутнє включає мрії, ідеали, довгострокові плани та цілі. Однак, оскільки воля ще не є сильною, підлітки іноді відмовляються від цілей, незважаючи на їх об'єктивне значення. Водночас активно розвивається критичне мислення, розширюються інтереси, з'являються нові мотиви, пов'язані з формуванням життєвих ідеалів. Підлітки часто діють за найсильнішим імпульсом, хоча спостерігається й інша крайність – відсутність зацікавленості у розширенні своїх знань.

У підлітковому віці відбуваються значні зміни в когнітивній діяльності, особистісному зростанні та взаємодії з іншими людьми.

Учні прагнуть до самостійності, досягають статусу «рівності» з дорослими та формують уявлення про власне «Я». На цьому етапі важливо не змушувати і не ставити жорстких вимог щодо вивчення іноземної мови, а,

навпаки, допомагати розвивати вже набуті навички та здобувати нові. Організація навчального процесу повинна бути орієнтована на формування сприятливих умов для розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Урахування індивідуальних особливостей кожного учня, створення комунікативних ситуацій та використання різноманітних методик і прийомів значно підвищують ефективність навчання та сприяють успішному формуванню навичок говоріння.

Розуміння психологічних аспектів навчання компетентності говоріння у дітей середнього шкільного віку є ключовим етапом у вдосконаленні педагогічної діяльності. Ці знання дозволяють педагогам і фахівцям із мовленнєвого розвитку створювати оптимальні умови для формування мовленнєвої компетентності, сприяючи успіху учнів у навчанні та їх соціальній адаптації.

Ураховуючи психологічні особливості підліткового віку, вчителі можуть створити комфортне середовище для вивчення іноземної мови, налагоджуючи довірливі стосунки з учнями на основі рівноправного діалогу, індивідуалізуючи завдання та адаптуючи навчальний процес до потреб кожної дитини.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши поняття компетентності та компетенції, можна дійти висновку, що ці терміни не є синонімічними. Доцільно розглядати їх як частину та ціле, де компетентність є ширшим поняттям, яке охоплює різні компетенції. Компетентність визначається як сукупність навичок, знань і вмінь особи, необхідних для вирішення завдань у певній сфері діяльності, зокрема в нестандартних ситуаціях, з урахуванням її досвіду.

Компетентність у говорінні – це здатність ефективно та доречно використовувати мовні засоби, структуровано висловлювати думки й ідеї усно, адаптувати мовлення до різних комунікативних ситуацій, розуміти

контекст і взаємодіяти зі співрозмовниками. Компетентність у говорінні включає не лише вміння будувати граматично правильні речення та підбирати відповідну лексику, але й використовувати інтонацію, паузи та невербальні елементи, що сприяють створенню якісної та зрозумілої комунікації.

Формування й розвиток компетентності у говорінні значною мірою залежить від психологічних особливостей підлітків. Учні середнього шкільного віку часто проявляють розсіяність, апатію, підвищену емоційність, агресивність та схильність до частих змін настрою, а також мають високий рівень тривожності. Водночас вони краще реагують на індивідуальні завдання, що викликають їхню зацікавленість. Розуміння та врахування цих характеристик дозволяє педагогам організувати навчальний процес так, щоб забезпечити учням максимальну ефективність та комфорт, що сприяє їхньому успішному розвитку.

Аналіз теоретичних основ та особливостей формування мовленнєвої компетентності в говорінні у учнів основної школи дає підстави стверджувати, що в умовах зростаючої важливості володіння іноземною мовою та здатності до іншомовної комунікації, методика навчання іноземних мов потребує модернізації. Це повинно включати підвищення мотивації учнів і звернення уваги на індивідуальні особливості їх розвитку, зокрема через застосування особистісно орієнтованого підходу при формуванні мовленнєвої компетентності в говорінні.

Для успішного здійснення комунікації необхідно не лише володіти мовними навичками, а й мати спеціальні вміння для розуміння культурних норм, включаючи мовленнєві акти в різних ситуаціях. Основною метою викладання іноземних мов в основній школі є розвиток комунікативної компетентності учнів, яка ґрунтується на мовних знаннях і навичках. Комунікативна компетентність – це здатність налагоджувати та підтримувати необхідні зв'язки з іншими людьми, використовуючи знання та вміння, що забезпечують ефективну комунікацію. Ця здатність розвивається через безпосередню взаємодію, що є результатом обміну досвідом між людьми, який

можна здобути як через особисте спілкування, так і через різноманітні джерела, такі як література, драматургія, кіно тощо.

Мовленнєва діяльність учнів на уроках іноземної мови здійснюється через аудіювання, читання, говоріння та письмо. Вдосконалення лише окремих видів діяльності є неефективним, оскільки це не сприяє комплексному формуванню комунікативних навичок. Процес навчання всіх видів мовленнєвої діяльності повинен бути паралельним і взаємозалежним. Отже, розвиток мовленнєвої компетентності на уроках англійської мови є комплексним процесом, який має бути безперервним, активним, цілеспрямованим і залежати від комунікативної ситуації. Успіх його реалізації визначається правильним вибором навчально-методичних матеріалів, застосуванням відповідних форм, методів та режимів роботи, що сприяють формуванню молодого покоління, здатного здійснювати осмислений духовно-світоглядний вибір і здобувати необхідні знання, навички та компетенції для інтеграції в суспільство на різних рівнях.

Говоріння є активним і продуктивним видом мовленнєвої діяльності, який забезпечує усне спілкування іноземними мовами в діалогічній та монологічній формах, і його основою є механізм формулювання та вираження думки. У результаті процесу говоріння виникає висловлення, що може проявлятися у вербальній чи невербальній реакції на сказане. Як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння має чітко визначену мету та мотив. Розуміння цього процесу є важливою передумовою успішного викладання іноземної мови.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Класифікація відеоматеріалів та переваги їх використання на уроках іноземної мови

Впровадження сучасних освітніх інноваційних технологій є необхідною умовою для навчання учнів, сприяючи їхньому інтелектуальному, творчому та моральному розвитку. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови є ефективним інструментом для вивчення культури іноземної мови та вдосконалення навичок комунікації. Застосування ІТ сприяє прискоренню процесу навчання, підвищенню інтересу студентів до предмету, покращенню якості вивчення предмету, дозволяє персоналізувати процес навчання, що неодмінно підвищує його ефективність.

Вивчення іноземної мови включає не тільки розвиток навичок і засвоєння граматичних правил, але й здатність використовувати мову як основний інструмент комунікації з носіями мови. Вивчення культури мови є важливою частиною навчання іноземної мови. В сучасній методиці викладання іноземних мов автентичні матеріали вважаються основним критерієм правильних ресурсів, що використовуються для розвитку мовних навичок.

Як відомо, через мову можна висловити будь-яку думку, використовуючи різні мовні засоби. Навчання іноземної мови є найважливішим компонентом програми навчання у школах та вищих навчальних закладах. При навчанні англійської використовуються різні методи та засоби. Одним із найпоширеніших засобів можна назвати використання автентичних матеріалів.

Термін «автентичність» став важливим аспектом у методиці викладання

іноземних мов із розвитком комунікативного підходу, який прагнув якомога більше наблизити навчальний процес до реального спілкування. Освітня практика пройшла довгий шлях пошуку ефективних методів і способів навчання іноземних мов, використовуючи здобутки інших галузей науки.

Відео та аудіоматеріали дозволяють навчати іншомовному спілкуванню з урахуванням різних соціолінгвістичних факторів, представлених за допомогою аудіовізуальної інформації та багато в чому визначальний характер мовленнєвих висловлювань комунікантів, а саме: їх соціального статусу, характеру взаємин, просторово-часових умов спілкування та ін. Саме тому новою віхою в історії викладання стало використання автентичних аудіовізуальних форм навчання, що поєднують у собі зоровий та слуховий перцептивні компоненти.

На етапі розвитку суспільства вивчення іноземних мов має особливу важливість. Одним із найефективніших та творчих засобів навчання іноземної мови є використання відеоматеріалів. У роботі відеоматеріал розглядається як записана на електронний носій інформація (або відтворена через інтернет), будь-яка відео продукція, що поєднує зоровий та звуковий ряди та характеризується ситуативною адекватністю мовних засобів, природністю лексичного наповнення та граматичних форм.

Сучасні підходи до навчання стверджують, що людина активно і охоче готова сама отримувати інформацію, взаємодіючи зі своїм оточенням. Це набагато цікавіше, ніж очікування на той момент, коли інформація буде передана їй безпосередньо.

У сучасному навчальному середовищі учні повинні взаємодіяти з справжніми діями та матеріалами, що відображають реальне життя. Оскільки автентичні матеріали включають проблеми та складність, присутні в реальному житті, вони надають учням реальний життєвий досвід. Крім того, учні співпрацюють та спілкуються з друзями, батьками, вчителями у шкільних та позакласних умовах. Отже, вони продовжують навчатись як у школі, так і за її межами.

Існує безліч підходів до опису всіх аспектів автентичності. Генрі Уїддоусон розглядає автентичність як характеристику навчального процесу, а не тільки як властивість мовленнєвому твору [57]. Він використовує такі поняття, як «справжність» та «автентичність». Справжніми можна вважати ті випадки, коли мова використовується не в навчальних цілях. Автентичність сприймається як властивість навчальної взаємодії. Під цим ми розуміємо, що недостатньо просто принести на урок щось із країни мови, що вивчається, необхідно зробити сам процес роботи з цим предметом автентичним. Привчаючи дітей виконувати завдання як автентичну комунікативну діяльність, вчитель підтримує природну взаємодію на уроці. Інакше кажучи, автентичність – це щось принесене ззовні, призначається для носіїв мови. Автентичність – те, що створюється у процесі під час взаємодії учнів з матеріалами, одне з одним і з учителем.

У зарубіжній літературі для автентичних матеріалів є поняття «справжні тексти», під ними розуміються матеріали, які створюються носіями мови [37, с. 118]. Автентичні матеріали, якщо вони правильно використовуються у навчанні, можуть покращити знання іноземної мови, незважаючи на те, що вони не призначені спеціально для навчання іноземних мов [30, с. 330].

А. Мартінез також дав своє визначення автентичним матеріалам: «Автентичними можуть бути матеріали, створені для носіїв мови, які у класі аналогічні тому, навіщо вони були розроблені» [52]. Звертаючись до трактування поняття автентичного матеріалу, ми можемо побачити різні підходи. Зарубіжні вчені широко розглянули це явище. Наприклад, у підході Рона Олівера і Дженіс Херрінгтон, виділявся новий термін «автентичне навчання», цей термін безпосередньо пов'язаний з реальним життям учнів, і спрямований на підготовку до того, щоб віч-на-віч стикатися з реальними ситуаціями у світі [44, с. 30].

Інший підхід запропонували Девід Нанен і Рональд Картер, назвавши автентичні матеріали звичайними текстами, не підготовленими спеціально для навчання мови [36, с. 178]. Підтримуючи його позицію, Роберт Джордан дав

схоже визначення автентичного тексту як тексту, не розробленого спеціально для педагогічних цілей [47, с. 11].

Наступна точка зору належить Л. Лієру [50]. Він визначив низку умов, необхідних для навчального процесу, та виділив три типи автентичності: автентичність матеріалів, прагматичну автентичність і особистісну автентичність. При цьому автентичність документа не виключає використання матеріалів, створених методистами спеціально для учнів, що вивчають мову. Однак у них мають бути збережені властивості автентичного тексту, такі, як зв'язність, емоційна та інформативна насиченість, врахування потреб, і навіть інтересів учня, використання природної мови тощо. Прагматична автентичність включає такий аспект, як автентичність контексту, це передбачає придатність тих чи інших мовних засобів до конкретної ситуації.

Автентичність взаємодії не завжди може бути взаємопов'язана з автентичністю мети. Яскравим прикладом порушення автентичності взаємодії може бути ситуація, коли вчитель при взаємодії з учнем, реагує на помилки, допущені учнем, надалі витрачаючи час на їх виправлення. Проте, умовність навчальної взаємодії неминуча. Вона можна пояснюватись особливостями шкільної обстановки, де головними є навчальна мета, тоді як головною метою автентичного спілкування є процес природної комунікації.

Без сумнівів, процес мовної корекції необхідний і є деякі варіанти, які не порушують автентичність взаємодії, наприклад, вона може здійснюватися у формі невимушеного спілкування або перетворити думку учня в правильне русло. Крім цього необхідно записувати помилки учня для їхнього подальшого виправлення та запам'ятовування. Переходячи до особистісної автентичності, варто сказати, що вона, безумовно, пов'язана з індивідуальними особливостями учнів. На думку Л. Лієра людина чітко адекватно ставить перед собою цілі та завдання, а також стратегії їх виконання, усвідомлює рівень відповідальності за свої вчинки, здатна робити вибір та змінювати свою поведінку залежно від ситуації, що відбувається.

З усього різноманіття існуючих підходів до автентичності в методиці

навчання іноземної мови можна виділити традиційну, описану багатьма методистами, вченими та дослідниками у своїх працях. Таким чином, під автентичними прийнято розуміти ті матеріали, які були створені носіями мови для таких самих носіїв мови, але які надалі можуть знайти застосування в процесі навчання іноземної мови, орієнтованому на комунікативний підхід до навчання поза мовним середовищем.

Аналізуючи роботу Сьюзан Стемплескі та Баррі Томаліна [56], ми з'ясували, що вони виділили кілька основних функцій, які виконують автентичні відеоматеріали у навчальному процесі, саме:

- інформаційну. Відео має нести в собі якусь певну інформацію, а також емоційно впливати на того, хто дивиться. Відеоматеріали покликані показати дійсність багатограннішою та різноманітнішою, ніж її показують засоби масової інформації.

- мотиваційну. Використання відеоматеріалів під час уроків англійської розвиває два види мотивації: самомотивацію – коли сам відеосюжет цікавий і несе актуальну інформацію; і мотивація, яка може бути досягнута тим, що учневі буде показано, що він розуміє мову, яку вивчає. Це важливий пункт, оскільки від мотивації залежить віра учня у власні сили та бажання самовдосконалюватись. Необхідно, щоб учні отримували задоволення від відео саме тому, що вони розуміють мову, що ними вивчається, а не тільки через те, що на екрані яскрава картинка і цікавий сюжет.

- моделюючу. Використання відео дозволяє прямо на уроці моделювати різні комунікативні ситуації, які імітують життя суспільства країни мови, що вивчається.

- інтеграційну. Ця функція полягає в тому, що відеоматеріал може поєднувати у собі навчальний матеріал, а також явища та процеси навколишнього світу.

- ілюстровану. Демонстрація прийомів реалізації вивченого матеріалу практично. Автентичні матеріали є чудовим зразком іншомовного мовлення і здатні відображати зміни, що відбуваються в мові останнім часом.

- розвиваючу. Розвиток механізмів пам'яті, уваги, мислення, а також особистісних якостей тощо. Сприяє розвитку навичок та вмінь мовної діяльності студентів у процесі оволодіння іноземною мовою, а також їх творчої діяльності, яка необхідна у навчальному процесі.

- виховну. Працюючи з автентичними відеоматеріалами, учні досягають іншомовну культуру, що у свою чергу сприяє діалогу культур, а це вже є глобальною метою навчання. Однак після перерахування численних переваг автентичних матеріалів варто розповісти і про труднощі, з якими можуть зіткнутися учні.

Ерік Джекобсон запропонував називати автентичними матеріалами ті матеріали, які використовують у класах так само, як вони могли б бути використані в реальному житті [46, с. 99]. Феріт Кілікья вважає, що автентичний матеріал, це той, мова якого корелює з реальною мовою та її використанням у власній спільноті. Він також додав, що англійська мова, представлена в класі, має бути справжньою, а не штучно відтвореною для навчальних цілей. Як правило, це передбачає використання матеріалів, які включають мову, що природно зустрічається в спілкуванні, у використанні носіїв мови [48, с. 115].

Згідно з визначенням, запропонованим Джеррі Гебхард, автентичні матеріали включають все, що використовується для спілкування. Вони можуть бути представлені у вигляді газет, журналів, телевізійних чи радіопрограм, фільмів, пісень, реклами [39, с. 10]. Морроу [55] визначив автентичні матеріали як «ділянку реальної мови, створеної справжнім оратором або письменником для реальної аудиторії та призначеної для передачі певного повідомлення. Це означає, що автентичні матеріали не були спеціально підготовлені для використання для вивчення мови, оскільки вони вже існують у реальному житті. Таким чином, автентичний матеріал відображає реальне життя та його культурну цінність [55]. На основі цих визначень можна зробити висновок, що усний або письмовий текст можна класифікувати як автентичний матеріал.

Автентичні матеріали мають відповідати меті уроку, вони мають відповідати віку учнів, рівню мови, інтересам, потребам, очікуванням і цілям, а також сприяти розвитку мови учнів. «Автентичний матеріал не створюється з навчальною метою і не адаптується до потреб учнів залежно від їхнього рівня володіння мовою. Він відображає національні особливості та традиції побудови і функціонування текстів» [1, с. 34].

«Автентичний» часто вживається як синонім до слів «документальний», «реальний» та «справжній». Це поняття є протилежним поняттям «вироблений», «сфабрикований», «несправжній» [8, с. 7]. Більшість матеріалів, застосовуваних у процесі навчання іноземної мови, мають бути автентичними [13, с. 83]. Тому очевидно, що повністю відмовитися від роботи з неавтентичними матеріалами на заняттях з іноземної мови неможливо [17]. Всі автори виділяють автентичні матеріали і, конкретно, тексти, в особливий пласт матеріалу, який відображає актуальні норми та положення мови, її сучасний ступінь розвитку.

У цій роботі, під автентичним відеоматеріалом ми розуміємо відеозаписи (що поєднують зоровий та звуковий ряд), призначені для носіїв мови, які містять лінгвальну та екстралінгвальну інформацію сфер життя суспільства, пов'язаних з будь-якою діяльністю людей, та показують функціонування мови як засобу комунікації у природному оточенні.

Щодо використання відеоматеріалів у навчанні, важливо зазначити, що автентичні відео привертають увагу учнів завдяки своїй жанровій і стилістичній різноманітності. Ніякі інші матеріали не можуть так повно відобразити соціокультурну реальність країни мови, що вивчається, і показати взаємодію вербальних та невербальних кодів іншомовного спілкування. А тому доцільно вважати, що автентичні матеріали допомагають розширити кругозір учнів, які навчаються у школах, мовних та немовних вишах.

Можливості Інтернет ресурсів для вдосконалення умінь аудіювання на основі автентичних аудіо та відеотекстів щодо іноземної мови необмежені. Так, наприклад, BBC World Service надає можливість не тільки прочитати, а й

прослухати новини англійською мовою на Вебсайті BBC. Причому на додаток до радіомовлення дана служба має проєкт BBC Learning English, який, будучи найпопулярнішою програмою, надає допомогу тим, хто навчається у вивченні англійської мови, особливо на першому етапі навчання.

Більше того, існує велика база цікавих безкоштовних англійських онлайн-подкастів (невеликих аудіо- або відеозаписів, зроблених у стилі радіопередачі), що сприяють істотному поліпшенню сприйняття англійської мови на слух. Подкасти поділяються на три рівні: перший – для початківців (elementary), другий – для тих, хто має середній рівень знань англійської мови (lower intermediate і intermediate), третій – для учнів з рівнем вище середнього (upper intermediate). Перевага проєкту BBC Learning English полягає в тому, що темп промови діалогів змінюється залежно від рівня мовної підготовки слухачів. У програмі 6 Minute English є розмови англійською мовою від кореспондентів BBC, а також пояснення нових слів та виразів. Важливо, що всі пояснення надаються лише англійською мовою, що не має бути проблемою, оскільки до подкастів додаються текстові скрипти.

Таким чином, автентичні аудіо/відео матеріали мають великі можливості для вирішення навчальних і виховних завдань при гарній організації праці вчителя. Володіючи високим рівнем документної інформації, вони створюють атмосферу реального мовного спілкування і можуть забезпечити успішне сприйняття іноземних мов та підвищити мотивацію учнів до їх вивчення.

На сьогоднішній день відеоматеріали не вважаються новою технологією у процесі вивчення англійської мови. Потенціал навчання за допомогою автентичних відеоматеріалів за комунікативного підходу до викладання мови очевидний. З усіх доступних засобів автентичні відеоматеріали забезпечують найбільш точне відображення мови, оскільки мова мовця тісно пов'язана з певною мовною ситуацією, а її комунікативний елемент доповнюється цілим рядом візуальних закодованих немовних характеристик (поза, міміка, жести) [21, с. 92].

Відеоматеріали, що застосовуються в навчальному процесі, є одним із видів технічних засобів навчання, які виконують функцію передачі інформації та забезпечують зворотний зв'язок під час сприймання і засвоєння матеріалу. Вони сприяють розвитку конкретних навичок і компетенцій у учнів під час уроків англійської мови. Ефективність відеоуроку залежить від того, як учні сприймуть перегляд відеофільму. Для цього пропонуються спеціальні прийоми роботи з відеоматеріалом, а саме [44]:

- перегляд відео без звуку: учні та педагог обговорюють, що вони бачать, на який хід думок це їх наштовхує, і припускають, що дійові особи говорять насправді. Як тільки всі припущення зроблено, учні переглядають відео ще раз;

- прослуховування відео без зображення: це змінює попередню процедуру на прямо протилежну. Поки що учні прослуховують відеоматеріал, вони намагаються судити про те, де знаходяться дійові особи, як вони виглядають, що відбувається і т.д. Як тільки всі припущення зроблено, учні прослуховують знову, але з відеорядом;

- «заморожування» зображення: педагог ставить відео на паузу і просить учнів припустити, що станеться далі;

- поділ групи на дві підгрупи: перша підгрупа сидить обличчям до екрану, друга підгрупа – спиною до нього. Перша підгрупа описує, що відбувається на екрані.

Впровадження відеоматеріалів у навчальний процес змінює традиційний характер уроку, роблячи його більш захоплюючим і сприяючи розширенню кругозору учнів, збагаченню їхньої мови та знань про інші країни. Використання відео на уроках англійської мови допомагає індивідуалізувати навчання та активізувати мовленнєву діяльність. Особливість відеоматеріалів як засобу навчання полягає в тому, що вони дозволяють учням взаємодіяти з реальними ситуаціями, сприяючи майже реальному спілкуванню. Учні стають учасниками розіграваних ситуацій, виконуючи ролі та вирішуючи "реальні" завдання. Використання відеофільмів на уроках іноземної мови сприяє

розвитку двох видів мотивації: самомотивації, коли сам відеоматеріал є цікавим і стимулюючим, і демонстрації учням, що вони можуть зрозуміти мову, яку вивчають. Це приносить задоволення, зміцнює віру у власні сили та мотивує до подальшого розвитку.

Важливо, щоб учні отримували задоволення від перегляду фільму не лише через цікавий сюжет, а й завдяки розумінню мови. Згідно з принципами навчання, відео допомагає розвивати всі чотири види мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письмо), сприяє формуванню лінгвістичних навичок через мовні вправи, створює комунікативні ситуації та дає можливість безпосередньо вивчати культуру і історію країни, мову якої вивчають учні.

Педагогічний інтерес до використання відеоматеріалу зростає, і причиною цього є передусім характер цього матеріалу, заснований на фактах, сучасних тенденціях розвитку мови та країни мови, мови, що вивчається.

По-друге, матеріал, який розглядається, часто не призначений для навчання, не пов'язаний з його процесом, що привертає увагу учнів, коли вони зустрічають той самий кліп відомої співачки, іноземною мовою, і це, безумовно, підвищує рівень мотивації учнів.

По-третє, аудіо-відеоматеріал вважається ефективним методом стимуляції спонтанного мовлення, його характеристика полягає в органічному поєднанні звукового мовлення з динамікою внутрішніх образів, відтворенням різних життєвих ситуацій, допомагає створювати мовленнєві зразки, тим самим сприяючи розвитку мовлення.

Відеотекст має перевагу, оскільки поєднує різні аспекти мовленнєвої взаємодії. Окрім змістової частини комунікації, відео надає візуальну інформацію про місце події, зовнішній вигляд і невербальну поведінку учасників у конкретних ситуаціях, що часто зумовлено їхнім віком, статтю та психологічними характеристиками. [9].

Використання відео під час уроків допомагає вирішенню таких завдань:

- збільшення мотивації до навчання;
- підсилення та прискорення навчання;

- підвищення активності учнів;
- залучення до самостійної роботи;
- покращення навчальних досягнень учнів.

Існує безліч відеоматеріалів, які можна використовувати на уроках англійської мови. Залежно від стилю інформації, що передається, її можна розбити наступним чином:

- мистецтво (мультфільми, різні художні фільми, вистави);
- науково-популярна, публіцистика (інтерв'ю, документальні та навчальні фільми);
- інформаційні (реклама, бюлетені новин, телевізійні програми);
- вивчення країни (екскурсійне відео).

Навчальні відеоматеріали є доступними на всіх етапах навчання англійської або іншої іноземної мови. Вони містять додатковий дидактичний матеріал та складаються з невеликих епізодів.

Виділяються два типи навчальних відеоматеріалів: безпосередньо навчальні та ті, які є додатковим джерелом для вивчення мови.

Для того, щоб процес вивчення англійської мови за допомогою відео був ефективним, необхідно використовувати відео на уроці систематично і розумно. Перевага надається коротким за тривалістю відео: 30 секунд – 5-10 хвилин. Це пов'язано з такою специфічною характеристикою відеоносія, як щільність та насиченість інформації. З цієї особливості для інтенсивного вивчення доцільніше використовувати короткий відеоматеріал.

Успішне використання відеозаписів гарантовано майже на кожному етапі процесу вивчення мови:

- подавати мовний матеріал у реалістичному контексті;
- закріплювати та формувати мовний матеріал у різноманітних комунікативних ситуаціях;
- розвивати навички усного мовлення;
- навчати іноземній культурі та виявляти відмінності між культурами.

Методична робота з аудіо/відео матеріалом традиційно вибудовується

вчителем у три етапи: підготовчий, текстовий чи демонстраційний (безпосередня робота з відео/аудіоматеріалом) та післятекстовий чи (післядемонстраційний).

Підготовчий етап можна описати як період психологічної підготовки учня до сприйняття мови. Перед прослуховуванням і переглядом аудіо/відео матеріалів вчителем важливо усунути словниковий запас і мовні труднощі, пов'язані з розумінням рідної мови. Для цього можна запропонувати завдання, спрямовані на активізацію словникового запасу учня, відновлення та узагальнення вже наявних у пам'яті знань за темою аудіо/відеотексту. Ці вправи представляють своєрідне запровадження теми і проводяться у формі розмови. Відповідаючи на запитання вчителя, учні визначають, що вже відомо з цієї проблеми. Тобто порушуються ті питання, про які йтиметься в автентичному відео тексті, і тим самим обговорення прямує в потрібне русло.

На даному етапі вчитель може запропонувати такі види завдань, як: визначте, про що йтиметься у фільмі за заголовком; до початку перегляду відео визначте правильні або помилкові твердження, користуючись здоровим глуздом; перегляньте список нових слів і визначте тематику фільму. На цьому етапі усуваються мовні труднощі та труднощі розуміння змісту відео. Є можливість ввести власні назви, що може ускладнити перегляд відео, пояснення подій чи умов, де відбувалася дія. Учитель може стисло передати основний сюжет відео, звернувши увагу на питання, які необхідно розкрити на етапі після ілюстрації. Переглядом відеоматеріалу можна завершити цикл уроків з будь-якої теми.

Учнів заздалегідь інструктують щодо вивчення конкретного матеріалу, що допомагає їм краще підготуватися до перегляду відео. Попереднє читання текстів та обговорення теми (як рідною, так і іноземною мовами) також підвищує мотивацію до перегляду, якщо відеосюжет відкриває нові перспективи і демонструє непередбачувані елементи.

Безсумнівно, пред'явлення аудіо/відео тексту має містити такий обсяг і темп, який відповідає можливостям учнів. Як правило, звучання тексту понад

3 хвилини перевантажує короткочасну пам'ять і ускладнює процес сприйняття.

Текст, зазвичай, прослуховується двічі. Якщо учні не зрозуміли текст після дворазового представлення, доцільно переглянути текст фрагментами. На даному етапі широко використовується прийом «Застиглий кадр», що дозволяє натисканням кнопки «Пауза» ще раз переглянути та прослухати іноземну мову та відповісти на поставлені вчителем питання. Можна також використовувати інший прийом «Передбачення» на етапі повторного перегляду відео фільму. Учитель зупиняє фільм на якомусь місці і просить учнів передбачити подальший хід подій. Наступний етап письма (демонстрація) включає вправи на аудіювання (While Listening). Найчастіше ці види завдань спрямовані на виявлення цікавої для нас інформації. Вчитель перевіряє вміння учнів орієнтуватися у тексті, розуміти, у частині тексту міститься необхідна інформація. На цьому етапі можна запропонувати такі види завдань:

- співвіднести друковану інформацію з озвученою мовою носія мови;
- визначте, який із наведених варіантів відповіді – правильний (наводяться чотири-п'ять варіантів);
- розставте номери відповідно до логічної послідовності оповідання аудіо/відео тексту;
- завершіть наступні речення, використовуючи різні варіанти:
 - а) є початок речення, але відсутнє завершення тексту;
 - б) пропущено середину речення;
 - в) за наявності завершення речення відсутній його початок;
- знайдіть еквіваленти слів у паралельному стовпці, прослухавши текст.

І останній післядемонстраційний етап включає вправи, спрямовані на перевірку розуміння учнями змісту переглянутого фрагмента, які поділяються на три типи: частково-продуктивні, репродуктивні і продуктивні або ж творчі.

Учням із низьким і середнім рівнем володіння мовою слід пропонувати

такі типи завдань, наприклад: визначте, чи відповідають наступні речення сюжету фільму або визначте, які з наступних висловлювань не відповідають сюжету фільму; дайте відповідь на наступні запитання. Вчитель пропонує загальні, розділові питання, які потребують відповіді «так» чи «ні». Потім можуть бути альтернативні, спеціальні питання.

Творчі вправи пропонуються тим, у кого рівень володіння іноземною мовою вищий. До цього виду завдань відноситься переказ сюжету, обговорення проблем фільму в малих групах; продукування тексту (переказ, резюме, опис тощо); розв'язання проблемного завдання (відбір інформації для певної мети, аналіз, аргументація, спростування, доведення, виділення головного); проєктні завдання (доповіді, тематичні звіти тощо).

Реальність показує, що відеоанімація особливо ефективна на початкових етапах вивчення іноземної мови. Анімація дозволяє легко проникнути в суть реальних речей і явищ і донести інформацію до учнів у простій наочній формі. З методичної точки зору також важливо, щоб інтерес до мультфільмів не згасав при повторному перегляді. Це допомагає підтримувати увагу на навчальному матеріалі, що повторюється, і забезпечує когнітивну ефективність. Беззаперечною перевагою мультфільмів є їх достовірність та інформативність, насиченість, концентрація мовних засобів, емоційний вплив на учнів.

Використання відео на уроках на початковому етапі значно урізноманітнює заняття, додаючи до них елемент реального життя. Завдяки відео вводяться або повторюються нові лексичні елементи та розширюється словниковий запас. В Інтернеті є багато анімаційних відеороликів, що описують предмети, дії або характеристики відповідних лексичних одиниць.

Відеоматеріали, озвучені носіями мови, супроводжуються музикою. Діти мають можливість побачити міміку та жести учасників комунікації, а також отримують інформацію про те, що зображено на екрані. На каналі YouTube ми можемо знайти велику кількість відео роликів для дітей, які вивчають англійську мову. Освітні пісні поєднують слова та фрази, музику,

мультиплікаційних героїв з різних тем.

Є кілька переваг використання автентичних відеоматеріалів для вивчення мови та викладання. По-перше, вони можуть надати відео-приклади для учнів про те, як спілкуватися в реальних життєвих ситуаціях, показуючи їм звичайних людей та проблеми, з якими учні можуть зіштовхнутися у повсякденній розмові. По-друге, автентичні відеоматеріали можуть допомогти учневі зосередитися на мовних навичках, які йому справді потрібні, та ігнорувати навички, які йому можуть не знадобитися у реальному спілкуванні.

Окрім того, автентичні матеріали можуть посилити навчальні стратегії, які можна застосовувати в різних ситуаціях. Учні, що навчаються самостійно, зазвичай мають уявлення про ті стратегії вивчення мови, які вони можуть використовувати найбільш ефективно.

Візуальний компонент відеоматеріалів може полегшити розуміння та розуміння мови тими, хто вивчає мову, в ідеальних візуальних контекстах, роблячи ці матеріали ефективними мовними допоміжними засобами. Дослідники також вважають, що відео пропонують різні методи та ресурси для вивчення іноземних мов, допомагаючи учням покращити свої навички аудіювання та спілкування.

Відеоролики сильно впливають на емоції студентів, тим самим впливаючи на формування особистого ставлення до переглянутого. Ще одна перевага відео – миттєвість реального зображення. Особливу увагу слід звернути на особливості спілкування ведучого з аудиторією (якщо це телевізійна програма або передача), використання спецефектів, ненав'язливість подачі інформації, тон, колір і присутність фонові музики. Створюються максимально наближені природні умови, і учні занурюються в природне мовне середовище, а саме в набір мовних і невербальних умов, які відображають повсякденне життя, історію, культуру та традиції носіїв даної мови).

Автентичні відеоматеріали допомагають формувати соціокультурну компетенцію учня, сприяють запам'ятовуванню матеріалу, супроводжують

емоційну оцінку, дозволяють урізноманітнити навчальну діяльність за допомогою зорової та слухової опори.

Нині доступна велика кількість відеоматеріалів, які можна переглядати та використовувати на уроках англійської мови. Це можуть бути рекламні ролики, інтерв'ю з відомими особистостями, мультфільми, сцени з міжнародних фільмів, фрагменти новин і телепередач. У науково-методичній літературі не існує єдиної класифікації відеоматеріалів.

Навчальні відеоматеріали з англійської мови є важливою категорією засобів навчання. Вони складаються з коротких епізодів і супроводжуються додатковими дидактичними матеріалами. Існує два типи навчальних відеоматеріалів. Для матеріалів першого типу характерне подання інформації "в прямому ефірі з екрана", коли ведучий виступає в ролі вчителя і демонструє приклади мовних структур. У такому випадку роль вчителя зводиться до того, щоб за допомогою методичних матеріалів і інших засобів удосконалювати мовні навички учнів.

Другий тип відео (додатковий навчальний ресурс) містить більше когнітивної інформації, демонструючи, як мова використовується на різних рівнях. Зазвичай ці матеріали представлені в серіях, що враховують мовну складність та функціональність.

З методологічної точки зору педагогічний фільм (відеофільм) є спеціально підготовленим аудіовізуальним навчальним засобом, який створює ситуації природного мовного спілкування, впливаючи на емоції учнів і узагальнюючи основний зміст за допомогою різних типів сприйняття (зорового, слухового, піктографічного, іншомовного та ін.).

Автентичні відео надають більше зразків мови, охоплюючи різноманітні мовні відмінності, як-от регіональні акценти, загальну та спеціальну лексику та ідіоми. Крім того, вони використовуються в реальному контексті, оскільки вони використовуються носіями мови. Вони пропонують багато можливостей оволодіти іноземною мовною культурою.

Перегляд відео будь-якої з вищезгаданих категорій відіграє важливу

роль у процесі вивчення іноземної мови. Під час перегляду таких відеоматеріалів відбувається синтез, одночасна передача звукової та візуальної інформації. Це, в свою чергу, сприяє розвитку навичок слухового сприймання (аудіювання) та стимулює усну комунікацію учнів, зокрема у вигляді висловлення власних думок та пошуку аргументів.

Отже, вважається, що використання відеоматеріалів у класі може підвищити мотивацію учнів до навчання, оскільки це може відкрити широкий спектр ситуацій, які можуть допомогти їм зрозуміти подібні ситуації в реальному житті та навчитися в них діяти.

2.2. Критерії відбору відеоматеріалів для навчання іноземної мови

Вибір відеоматеріалів є ключовим чинником ефективності їх використання на уроках іноземної мови. Як уже згадувалося, перегляд відео, зокрема, допомагає розвивати слухову пам'ять, що створює умови для кращого розуміння діалогічної мови та навіть сприяє розвитку монологічного мовлення учнів. Використання автентичних матеріалів є однією з основ творчого та мотивуючого курсу вищого рівня, але рідко присутнє на рівнях, нижчих за середній. Для цього є кілька причин, насамперед страх, що учні впадуть у паніку, зіткнувшись із незнайомою мовою. Це невиправданий страх, оскільки використання автентичних матеріалів може бути корисним і стимулюючим як для вчителів, так і для учнів.

При розробці критеріїв відбору відеоматеріалів нами було проаналізовано та систематизовано методичні роботи, де відео використовувалися як засіб навчання на уроках іноземної мови. В рамках даного дослідження були уточнені та ранговані за ступенем актуальності й важливості основні фактори, що впливають на вибір відеоматеріалів при навчанні діалогічного мовлення.

Основними критеріями відбору відеоматеріалів є:

1. Принцип автентичності: даний критерій є одним із найважливіших у

формуванні та розвитку діалогічного мовлення. Під цим принципом розуміється використання під час навчання відеоматеріалів, створених носіями мови. При цьому не виключається методичне опрацювання матеріалів з метою їх скорочення.

2. Методична доцільність передбачає відповідність змісту відео темі, що вивчається, а також усвідомлення мети демонстрації відео не тільки вчителем, а й самими учнями [3]. Відеоролики можуть готувати до сприйняття чогось нового, доносити нову інформацію, ілюструвати, сприяти побудові загального уявлення чи понятійної системи, оцінювати, закріплювати, узагальнювати набуті знання чи уміння та навички в процесі розвитку.

3. Принцип відповідності мовного змісту відеоматеріалу рівню мовної підготовки учнів: цей принцип передбачає, що відібрані відеоматеріали повинні містити фонетичні, граматичні та лексичні явища. Відповідно до цього дослідження, текстова складність має відповідати вимогам програми учнів середньої школи.

4. Лінгвістична, країнознавча та виховна значимість відео передбачає, що відеоматеріали, що використовуються на уроках іноземної мови, містять достовірну інформацію про мовні реалії країни, звичаї, та культуру іншого народу [3].

5. Сучасність та актуальність матеріалів: використовуючи відео з дидактичною метою, важливо вибрати матеріал, який відображатиме сучасні проблеми суспільства з тих областей, з якими стикаються учні, а також відповідатиме мовним літературним нормам. Відеоматеріали, що використовуються для розвитку діалогічного мовлення, повинні містити відомості про країну мови, яка вивчається, наприклад актуальні теми з новин і теле- і радіопередач.

6. Принцип відповідності змісту відеоматеріалу інтересам учня: оскільки якщо представлений матеріал перестав бути цікавим для учнів, то мотивація до вивчення мови може помітно знизитися.

7. Принцип якості звукового та художнього оформлення:

- ступінь візуальної підтримки: при використанні відео в процесі навчання іноземної мови важливо обирати фрагменти з високим рівнем візуальної підтримки. Візуальні елементи, що демонструють розташування, допомагають учням краще зрозуміти контекст, що робить мову більш зрозумілою і передбачуваною;

- ясність зображення та звуку: зображення та звук мають бути чіткими та якісними. Екстралінгвальні чинники (музика, мовний шум) можуть бути бар'єром розуміння тексту. На початковому та середньому етапах навчання слід мінімізувати нелінгвальні елементи;

- щільність мови: облік кількості одиниць мови, якою розмовляють протягом обраного для демонстрації фрагмента;

- ясність і темп вимови: ясність вимови, норми мови, темп і акценти – усе це впливає на розуміння матеріалу. Мова має бути досить чіткою і не дуже швидкою, а акцент або діалект того, хто говорить, повинен бути зрозумілий учням.

8. Довжина відеоматеріалу: в умовах шкільного навчання в основній школі існують певні обмеження для організації перегляду відеосюжетів за часом. У прикладній програмі з іноземних мов для базового рівня пропонується використовувати зміст автентичних аудіо- та відеотекстів різних жанрів з тривалістю звучання до 3-х хвилин. Слід зазначити, час перегляду відеозаписів може бути довшим, ніж час, відведений для аудіювання, оскільки відеоматеріали містять зоровий ряд, який додатково включає різні види наочності, наприклад, мовну, предметну, ситуативну, що природно полегшує сприйняття аудіюряду.

9. Принцип відповідності жанрових особливостей змісту відеоматеріалу навчальним цілям: мова має бути сучасною, відповідною вимогам та нормам літературної мови. Текст не повинен бути перевантажений новими словами, жаргонні вирази мають бути короткими та нескладними для розуміння;

10. Принцип соціокультурної насиченості: передбачає включення до відеоматеріалів соціокультурної інформації через різні аспекти мови:

- лексичний аспект: безеквівалентна лексика, фонова лексика, реалії;
- граматичний аспект: граматичні конструкції з культурним потенціалом, наприклад, вираження прохань, побажань, невдоволення, дозволу;
- соціокультурний та країнознавчий аспект: відомості про країну, про побут носіїв мови, про актуальні події, особливості поведінки, релігію, культуру.

Зазначене вказує на те, що відбір навчального матеріалу має здійснюватися за певними принципами, оскільки саме вони сприяють оптимізації процесу навчання та допомагають організувати навчальну діяльність не лише з точки зору практичної цінності використаного відеофрагменту, але й стимулюють мотивацію учнів до виконання завдань та підвищують їхній інтерес до вивчення іноземної мови загалом.

2.3. Використання відеоматеріалів для розвитку навичок говоріння

Основною метою навчання іноземної мови у школі відповідно до вимог є формування комунікативних навичок, завдяки чому учні будуть здатні успішно спілкуватись з носіями іншомовної культури.

Говоріння – це процес вираження власних думок і усного передавання думок інших мовою, рідною чи іноземною. Мовлення є багатогранною діяльністю, що має свій об'єкт і результат. Процес мовлення завжди супроводжується слуховим контролем і відбувається на рівні свідомої діяльності. Говоріння – це мовленнєва діяльність, яка має свої характерні особливості:

1. Мотивованість. Людина, як правило, говорить тому, що має для цього мотив. Мотиви спілкування, засновані на потребах, поділяються на дві категорії:

- комунікативні потреби;
- потреба у виконанні саме цієї мовленнєвої дії, потреба «втрутитися» в

цю мовленнєву ситуацію. Перший тип можна назвати загальнокомунікативною мотивацією, другий тип – ситуативна мотивація, рівень якої залежить від методу навчання, як створювати мовні ситуації, як використовувати матеріали та методи тощо.

2. Активність. Мовлення – це завжди активний процес. Тому що коли людина говорить або слухає співрозмовника (внутрішня діяльність), стає очевидним ставлення мовця до навколишньої дійсності. Діяльність, що забезпечує позитивну вербальну поведінку співрозмовника, важливу для досягнення комунікативних цілей.

3. Цілеспрямованість. Говоріння – це завжди цілеспрямований процес. Будь-яке висловлювання і фраза має на меті: переконання співрозмовника, міркування щодо будь-якої теми.

4. Зв'язок із діяльністю. Зміст говоріння безпосередньо залежить від сфер діяльності. Здатність говорити тісно пов'язана з комунікативною функцією мислення. Розумова діяльність орієнтована на виконання мовленнєвих дій. Мову неможливо уявити без контексту діяльності, і вона значною мірою залежить від загальної активності людини. Говоріння – це постійне вирішення мовленнєвих завдань.

5. Зв'язок із особистістю. Манера говоріння пов'язана безпосередньо з особистістю людини. Компоненти особистості індивідуальні і виявляються у спілкуванні. У свою чергу, комунікативний метод спрямований на розвиток монологічного та діалогічного мовлення.

6. Ситуативність. Процес говоріння завжди ситуативний. Це відбивається на співвідношенні фонетичних одиниць із ключовими компонентами комунікаційного процесу.

7. Евристичність. Процес говоріння завжди непередбачуваний, тобто евристичний. Так як ситуація та умови спілкування змінюються постійно, а у кожного, хто говорить, є свої особливості мови: темп, манера і т.д.

8. Самостійність. Ця властивість мовлення як діяльності виявляється в тому, що мовлення триває.

Початком вміння говоріння вважається момент, коли програма висловлювання складається тим, хто говорить. Той, хто говорить, повинен бути психологічно готовий до самотійності, виховання якої є одним із завдань процесу навчання говорінню.

9. Темп. Важливо пам'ятати, що в процесі говоріння основну роль відіграє не лише темп, а й синтагматичність, тобто поділ висловлювання на синтагми (мовленнєві одиниці, що мають власний зміст і логічний наголос), а не кількість слів чи складів, які вимовляються за одиницю часу. Необхідний темп зберігається в межах кожної синтагми, що створює умови для ефективного застосування мовленнєвої тактики, оскільки дає можливість продумати подальше висловлювання під час пауз між синтагмами.

Щоб говорити, потрібні певні умови (передумови).

1. Наявність мовленнєвих ситуацій, які можуть стимулювати мовлення.
2. Наявність знань про складові ситуації, які «підживлюють» думку мовця, визначає те, що він говорить.
3. Ставлення до предмета мовлення. Цим пояснюється мотив говоріння, тобто чому даний суб'єкт робить цей мовленнєвий вчинок.
4. Наявність мети повідомлення власних думок, тобто того, навіщо людина говорить у цій ситуації.
5. Наявність засобів вираження думок і почуттів, засобів вираження ставлення та продуктивний вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого (поряд із аудіюванням) відбувається усне спілкування. Змістом промови є словесне вираження думок.

2.4 Комплекс вправ для навчання учнів з використанням відеоматеріалів

Розробка комплексу вправ з використанням відеоматеріалів обумовлена теоретичними дослідженнями в галузі методики. Проблемою розробки

типології вправ, що використовуються під час навчання іноземних мов, займалися такі видні вчені у галузі методики викладання, як В. Балюк [2], О.Пометун [23], Ю. Поскрипко [6], Є. Ільченко [9], О. Марущак [14], В. Редько [25], С. В. Плахотник [22], І. Сімкова [28], Н. Складенко [29; 30].

Перш ніж розглядати комплекс вправ, необхідно уточнити, що у методиці навчання розуміється під даним поняттям. Комплекс вправ можна розглядати як сукупність різних типів, видів та різновидів завдань, які виконуються у певній послідовності та кількості, що враховують особливості розвитку навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності. Це сприяє їхній взаємодії та забезпечує максимально ефективне оволодіння іноземною мовою в заданих умовах [25].

М. Фіцула визначає вправи як багаторазове повторення певних дій або видів діяльності з метою їх засвоєння, що базується на розумінні і супроводжується свідомим контролем. У сучасній методичній науці розроблена типологія вправ, яка включає послідовність мовних (також відомих як підготовчі, домовлені, тренувальні), умовно-мовленнєвих (умовно-комунікативних) та мовленнєвих (комунікативних) вправ. Одним з прихильників цієї типології є вітчизняний науковець і методист В. Редько.

У методичній літературі виділяють такі типи вправ:

1. Некомунікативні вправи, призначені для відпрацювання мовних навичок у лексиці та граматиці, котрим характерна відсутність зв'язку з мовленнєвою ситуацією. Ці вправи неоднорідні і є підготовчими під час навчання говорінню. Основним завданням мовних вправ є автоматизація лексичних, граматичних, фонетичних навичок [26].

До некомунікативних вправ слід віднести імітативні вправи, трансформаційні вправи, відповіді на запитання за допомогою зразків, вибудовування в хронологічному порядку, вправи на співвідношення одиниць мови (термін – дефініція) диференціацію (знайти ілюстрацію до слів), вправи на множинний вибір, вправи на заповнення пропусків, вправи цікавого характеру (сканворди, філворди та ін.), перекладні вправи та вправи на

складання речень.

2. Умовно-комунікативні вправи призначені для тренування мовних явищ за умов навчальної комунікації. На даному етапі можна виокремити реплікові вправи, суть яких полягає у відповіді на репліку співрозмовника – можна погодитись, заперечити, перепитати, не погодитись [27]. Прикладами цього типу вправ можуть бути такі завдання: розширити діалог, висловивши подив, заперечивши, погодившись із твердженням, поправивши співрозмовника; відновити пропущені репліки, вибрати із запропонованих реплік відповідну, завершити діалог, відповісти на запитання тощо.

3. Комунікативні вправи мають на увазі формування умінь говоріння та розвиток умінь діалогічного мовлення.

Ці вправи вчать чітко формулювати твердження, послідовно вибудовувати думку, висловлювати емоційно-оціночну інформацію, передбачати реакцію партнера, висловлювати ту саму думку різними словами, навчитися висловлюватися. На перший план виходить зміст висловлювання, тоді як форма висловлювання стає другорядною. Комунікативні вправи ситуативно зумовлені, комунікативно мотивовані та мають на увазі використання матеріалу в різних ситуаціях спілкування, наближених до природних умов, де учні навчаються прогнозувати та реагувати на репліки партнера.

Прикладами можуть бути такі завдання: складіть і розіграйте діалог, завершіть діалог, розіграйте діалог за ролями, доповніть або змініть діалог, дайте відповідь на питання, перетворіть монологічну мову на діалогічну, проведіть дискусію, прокоментуйте, обговоріть тощо.

Раціональна підготовка вчителя до використання відеофрагменту на уроці багато в чому визначає успішність та результати навчання. Підготовка вчителя має включати такі етапи:

- підбір відеоматеріалу;
- робота із відеофрагментом;
- розробка комплексу вправ;

- підготовка роздаткового матеріалу;
- розподіл часу на кожен етап заняття;
- приготування до демонстрації відеонаглядності в аудиторії;
- перевірка технічних параметрів відеозапису.

Прикладами вправ даного етапу є такі вправи:

- висловіть свою думку щодо почутого/побаченого;
- складіть за аналогією діалог на основі почутого/побаченого та розіграйте його;
- розіграйте інтерв'ю з героєм фільму/актором фільму;
- розіграйте прес-конференцію з акторським складом фільму;
- складіть у парах діалог за аналогією з діалогом переглянутого уривка, повторюючи невербальну поведінку героїв тощо.

Розглянуті у цьому параграфі етапи та вправи стали основою розробленого комплексу вправ, метою якого стає розвиток самостійного творчого діалогічного мовлення учнів. При відборі відео для навчання вмінням діалогічного мовлення ми дотримуємося принципу «від простого до складного», де, виходячи з умов навчання, ми спочатку використовуємо фрагменти відеоматеріалів, де є діалог як зразок, опора та поступово переходимо до фрагментів, де діалогу-опори немає, а є лише монологічне мовлення.

Сьюзен Стемпліцкі та Баррі Томалін запропонували такі прийоми роботи з відео, як: «передбачення», «застиглий кадр», «глядачі та слухачі», «один звук», «правда чи брехня», «заповнення пропусків у діалозі», «відеодиктант», «Рольова гра» [56, с. 54]. Для роботи з таким прийомом, як «заповнення пропусків у діалозі», викладач повинен попередньо роздати картки з діалогом, в якому пропущено мовлення одного з учасників, а потім попросити учнів заповнити пропущені репліки після перегляду відеофрагменту.

Відеофрагмент слід дивитися двічі, щоб учні без видимих труднощів впоралися із завданням. При цьому для учнів, чий рівень мови дещо нижчий,

ніж у інших, можна включити фрагмент втретє і зупиняти його після кожної репліки в діалозі, щоб давати час на запис інформації. Після цього може бути завдання, що передбачає заучування цього діалогу або складання подібного до нього самостійно в парах.

Наступний прийом – "застиглий кадр", він припускає, що вчитель під час перегляду може натиснути кнопку "пауза", щоб зупинити відтворення і змусити картинку застигнути. Це дозволить учням краще розглянути те, що відбувається на екрані. Завданням для даного прийому може бути наступне: викладач, зупинивши відеофрагмент просить учнів описати якомога докладніше те, що вони бачать на картинці, також цей прийом можна використовувати для ознайомлення з новими словами.

Для цього прийому також важливою є послідовність дій:

- 1) викладач, як і в описаному нами прийомі вище, вибирає відеофрагмент;
- 2) вчитель попереджає учнів, що іноді зупинятиме процес відтворення і ставитиме питання щодо кадрів, на яких він зупинив свою увагу;
- 3) вчитель включає відео та зупиняє його на тих моментах, які йому необхідно висвітлити;
- 4) викладач просить учнів виконати запропоновані їм завдання;
- 5) учні підбивають підсумок у тому, що вони дізналися, чи що навчилися робити після перегляду відеоролика.

Прийом «передбачення» можна вважати одним із найпростіших прийомів використання відео для роботи в групі. Все що потрібно від вчителя – зупинити відтворення та запитати учнів їхню думку про те, що станеться далі. Цей прийом може бути корисним для розвитку навичок сприйняття іншомовної мови на слух. При використанні цього прийому учням можуть бути такі завдання:

Перед переглядом вчитель вводить кілька нових слів, які учні зустрінуть у відеофрагменті, але деякі з них можуть бути і не використані у відеозаписі. Перед переглядом запису учні намагаються передбачити якісь слова вони

почують, а потім дивляться відеозапис, щоб з'ясувати правильність їх здогадів.

Таке завдання може бути корисним, коли необхідно ввести важкі слова або конструкції. Також можливий такий варіант, коли вчитель, зупинивши запис просить учнів дописати можливе закінчення історії. Після цього учні доглядають і порівнюють свої припущення з реальною кінцівкою. Учням пропонується подивитися відеофрагмент і після його закінчення дати йому відповідну назву і пояснити свій вибір.

Наступний, що розглядається нами прийом називається "один звук", його суть полягає в тому, що учні тільки слухають аудіодоріжку відеозапису без зображення і самостійно представляють картинку.

Застосовуючи цей прийом, вчитель може дати учням такі завдання: «Опис персонажа за голосом», учні, прослухавши фразу чи кілька реплік героя мають описати його зовнішні якості, спираючись лише на інформацію, отриману зі звуку. Учням включається фрагмент, у якому описується персонаж, завдання студентів визначити про кого саме у фрагменті йдеться.

Цей прийом також має певну послідовність:

1. викладач дає кілька ключових слів;
2. вчитель дає учням установку розуміння значень слів;
3. вчитель пояснює учням їх дії;
4. викладач вимикає зображення та залишає тільки звук;
5. учні надають їх можливі варіанти відповіді;
6. вчитель при другому перегляді включає відео зі звуком та зображенням;
7. учні порівнюють свої припущення з тим, що вони побачили на екрані.

Наступний прийом – «Правда чи брехня». Цей прийом розвиває в учнів лексичні вміння аудіювання. На дошці вчитель пише вирази, які використовувалися у відеофрагменті. Перед переглядом відеофрагмента вчитель зобов'язаний переконатися у тому, що виписані висловлювання з відеофрагмента зрозумілі і знайомі учням. Потім викладач каже учням про те, що після уважного перегляду відеофрагмента їм доведеться вибрати, яка

інформація була істиною, а яка – брехнею.

Останній прийом, який ми хотіли б описати називається «глядачі та слухачі». На нашу думку, він є найцікавішим серед інших прийомів роботи з відео. Учні діляться на групи, одна їх частина дивиться відеосюжет, без аудіодоріжки, що супроводжує його, а інша слухає, без зображення. Потім кожна група пояснює іншій що вони почули або побачили та діляться враженнями.

Для роботи з цим прийомом можуть підійти завдання з такими формулюваннями, як «Виберіть роль»: кожна група обирає собі роль відповідно до подій, що відбуваються на екрані. Завдання опонентів – ставлячи питання дізнатися про сюжет фільму та поділитися своїм рішенням з викладачем; наступним формулюванням може бути: «скажіть мені що трапилося», виконуючи це завдання група слухачів описує події, що відбулися у фрагменті, оскільки вони зрозуміли з почутого, відповідно група глядачів розповідають, що вони зрозуміли, виходячи з інформації, яку вони побачили у фрагменті. Існує певна послідовність дій, якої варто дотримуватись, виконуючи даний прийом:

- 1) викладач вибирає фрагмент, який надалі буде показаний учням;
- 2) учні, як ми казали вище діляться на групи глядачів і слухачів, а завдання вчителя цьому етапі – пояснити завдання;
- 3) викладач включає відео спочатку лише зі звуком, без зображення, потім із зображенням, але вже без звуку;
- 4) викладач запитує у слухачів, що вони почули;
- 5) слухачі ставлять глядачам навідні питання, глядачі відповідають;
- 6) якщо в групах є такі представники, хто мало брав участь в обговоренні, вчитель просить їх узагальнити те, що вони зрозуміли;
- 7) заключним кроком може стати перегляд фрагмента всім разом, але вже з відеорядом та аудіодоріжкою.

Розглянуті нами приклади, описані вище, підходять для використання на демонстраційному етапі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що вивчення іноземної мови за допомогою мультиплікаційних фільмів буде успішним лише за умови контролю цього процесу вчителями. Крім того, він є поетапним і включає грамотний підбір спеціального змісту, розроблених прийомів і вправ, які відповідають завданням та меті навчання.

2.5 Експериментальна перевірка ефективності розробленого комплексу вправ

Перевірці ефективності методики навчання діалогічного мовлення за допомогою відеоматеріалів у загальноосвітній школі було присвячено проведення основного навчального експерименту. Базою експерименту став Гуцанський ліцей Ковельського району.

Наше експериментальне навчання почалося з гіпотези, що припускає, що формування компетентності у говорінні серед учнів основної школи буде більш ефективним за використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів. Очікуваний позитивний ефект від цих матеріалів полягає в тому, що автентичні матеріали демонструють реальну, живу мову, що допоможе знизити ймовірність спотворення іншомовної дійсності; учні зможуть активізувати свою пам'ять і розширити кругозір.

У рамках цього експерименту було визначено наступні етапи:

- окреслити вимоги до критеріїв оцінки навичок говоріння учнів;
- провести вступне тестування для експериментальної та контрольної груп для визначення рівня говоріння до початку навчання та проаналізувати отримані результати;
- провести пробне навчання з використанням автентичних аудіо- та відеоматеріалів у експериментальній групі, при цьому контрольна група навчатиметься без змін;
- здійснити вихідне тестування для визначення рівня говоріння після

проведеного навчання в обох групах та проаналізувати результати експериментальної та контрольної груп;

- провести порівняння результатів вхідного та вихідного тестування для обох груп;
- оцінити ефективність запропонованої методики на основі порівняння та аналізу результатів;
- сформулювати методичні рекомендації.

Для перевірки ефективності застосування автентичних аудіо- та відеоматеріалів у розвитку компетентності у говорінні серед учнів основної школи доцільно порівняти результати вхідного та вихідного тестувань навичок говоріння.

Для цього важливо визначити такі критерії оцінки:

- уміння формулювати монологічні висловлювання та вести діалогічне спілкування;
- вміння застосовувати граматичні структури та лексичні одиниці відповідно до комунікативного завдання;
- здатність висловлюватись без фонематичних помилок.

Для вхідного тестування обом групам – контрольній та експериментальній – було запропоновано завдання в межах теми «Я, моя сім'я та друзі»: "Опишіть себе та свій характер. Наведіть приклади з життя, де виявилася та чи інша риса".

Результати вхідного тестування представлені в таблиці для 6 класу.

Таблиця 2.1

Результати вхідного тестування 6 класу (13 учнів)

Рівень	Початковий рівень	Середній Рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Кількість учнів	3 учнів	6 учнів	3 учнів	1 учень

Рис. 2.1. Результати вхідного тестування 6 класу

Аналіз результатів показує, що майже половина учнів класу мають середній рівень навичок у говорінні, що вказує на недостатню ефективність запропонованих матеріалів для формування та розвитку компетентності у говорінні. Одна учениця продемонструвала високий рівень, її мовлення було живим, різноманітним і насиченим. Вона легко вела бесіду та монологічне висловлювання, відхиляючись від теми і заглиблюючись у додаткові питання, що зробило її виступ найдовшим. Однак важливо зазначити, що такий високий рівень частково зумовлений високою мотивацією та зацікавленістю учениці у вивченні англійської мови. Вона має друзів з англомовних країн і планує емігрувати в одну з них.

Це спостереження підтверджує, що психологічне ставлення до предмета та додаткові мотиваційні фактори впливають на рівень навичок у говорінні. Троє учнів, які досягли достатнього рівня, здатні побудувати логічне мовлення, але лише в межах вивчених тем; їм був необхідний час для підготовки, і під час бесіди вони використовували короткі репліки. Учні середнього рівня в основному використовували прості граматичні структури, могли побудувати логічне, але коротке монологічне висловлювання та брати участь у діалозі. Один з учнів початкового рівня використовував непоширені

речення, однак лише за зразком, тоді як інші двоє відповідали односкладно, вживаючи найпоширеніші слова та словосполучення, не змігши підтримати бесіду. Було помітно, що ці учні відчувають стрес перед мовленням, і для них такі завдання є складними. Для порівняння, завдання з читання виконували вони більш впевнено.

Результати вступного тестування в обох класах показали, що більшість учнів мають середній рівень володіння мовленням, менше – достатній. Кілька учнів мають початковий рівень і не здатні висловити свої думки англійською мовою, що призводить до стресу під час виконання таких завдань. Лише одна учениця з обох класів продемонструвала високий рівень навичок говоріння.

Під час пробного навчання в експериментальній групі 6 класу активно використовувались автентичні аудіо- та відеоматеріали. Уроки проходили в аудиторії, що дозволяло безпосередньо спостерігати за реакцією учнів і розвитком їх компетентностей.

Для уроків з використанням автентичних аудіо- та відеоматеріалів ми обрали матеріали з таких ютуб-каналів, як Ted-ed, Bright Side, BBC, BBC Idras, Saturday Night Live, оскільки вони пропонують справжню мову і мають широкий вибір контенту, що підходить для різних рівнів та тем.

Уроки планувалися відповідно до розробленої схеми роботи з зазначеними матеріалами, яка включала такі етапи:

1. Переддемонстраційний етап:

- 1.1. Презентація та опрацювання словника (glossary) для кращого розуміння лексики.

- 1.2. Підготовчі питання (Warm-up) за тематикою матеріалу для комфортного введення в іноземне мовне середовище.

2. Демонстраційний етап: перегляд відео або прослуховування аудіо.

3. Післядемонстраційний етап:

- 3.1. Завдання на перевірку істинності (True/false activity) для перевірки розуміння почутого або побаченого.

- 3.2. Відкриті питання за темою матеріалу для практики говоріння,

зокрема з використанням нових слів і виразів.

На контрольному етапі дослідження було проведено вихідне тестування, під час якого учні мали скласти монологічне висловлювання на тему: «Розповідь про своїх найкращих друзів. Як ви познайомилися з ними та як часто ви проводите час разом? Опишіть подію або спогад, пов'язаний з вашими друзями, який вас найбільше запам'ятався» в межах теми «Я, моя сім'я та друзі». Для визначення рівня компетентності у говорінні використовувалися ті ж самі критерії, що й під час вступного тестування.

Результати експериментальної групи після пробного навчання були наступними:

*Табл.
3.2*

Результати вихідного тестування 6 класу (13 учнів)

Рівень	Початковий рівень	Середній Рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Кількість Учнів	0 учнів	4 учнів	6 учнів	3 учнів

Рис. Результати вихідного тестування 6 класу

Аналізуючи діаграму, можна побачити, що частка учнів з високим рівнем навичок говоріння зросла з 8% до 23%, що відповідає збільшенню кількості учнів з високим рівнем з одного до трьох. Окрім того, відсоток учнів з достатнім рівнем навичок виріс на 23%. Водночас, на кінцевому етапі пробного навчання кількість учнів з початковим рівнем навичок говоріння знизилася до 0%, що свідчить про відсутність учнів з таким рівнем у класі.

Результати вступного тестування експериментальної групи показали, що відсоток абсолютної успішності становив 77%, а якісної – 31%. Після проведеного пробного навчання із використанням автентичних аудіо- та відеоматеріалів, за результатами вихідного тестування, показники змінилися таким чином: абсолютна успішність досягла 100%, а якісна – 69%. Це означає, що перший показник зріс на 23%, а другий – на 37%.

Отже, результати пробного навчання підтверджують ефективність застосування автентичних аудіо- та відеоматеріалів у розвитку компетентності у говорінні учнів середньої школи та доцільність їх використання на уроках англійської мови.

Наприкінці дослідження, зважаючи на отримані результати та досвід, є доцільним розробити методичні рекомендації для створення ефективної методики розвитку компетентності у говорінні з використанням автентичних аудіо- та відеоматеріалів.

Сучасний підхід до викладання іноземних мов для студентів передбачає створення навчального середовища, яке не ізолює учнів від мови, а навпаки, успішно імітує її. Іноземне мовне середовище можна використовувати в контексті когнітивно-орієнтованої методики, яка включає навчання за межами країни, де вивчається мова. Навіть штучно створене мовне середовище може бути ефективним для вивчення мови, оскільки воно зберігає властивості природного. Крім того, для розвитку навичок усного мовлення важливу роль відіграють просодичні особливості англійської мови, зокрема наголоси, ритм та інтонація. У цьому контексті незамінними є автентичні аудіо- та відеоматеріали, які відображають реальне мовне середовище без спотворень.

Для досягнення максимальної ефективності від використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів, необхідно приділяти особливу увагу їхньому вибору, оскільки інтернет насичений різноманітним контентом, і не всі матеріали підходять для використання в навчальному процесі. Для досягнення максимальної ефективності від використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів необхідно приділяти особливу увагу їх вибору, оскільки Інтернет насичений різноманітним контентом, і не кожен із них підходить для навчальних цілей. Передусім, варто обирати матеріал, що відповідає рівню учнів. Занадто складне аудіо чи відео може бути важким для сприйняття підлітками, і вони швидко втратять увагу. Для спрощення сприйняття в менш підготовлених класах доцільно використовувати субтитри під час перегляду відео.

Також важливо враховувати інтереси учнів, оскільки матеріал, що є більш актуальним для них, вони сприйматимуть з більшим інтересом, що підвищить ефективність навчання. Крім того, необхідно звертати увагу на тривалість аудіо- або відеофайлів. Вони не повинні бути надто довгими;

оптимальна тривалість – до п'яти хвилин. Водночас важливо підтримувати інтеракцію з учнями під час перегляду. Використовувати більш тривалі матеріали не рекомендується, але якщо є потреба, їх слід розбивати на кілька частин по 2-3 хвилини. Після кожного фрагмента корисно обговорювати побачене чи почуте.

На початковому етапі впровадження автентичних аудіо- та відеоматеріалів у навчальний процес можуть виникнути труднощі, оскільки учні звикли до аудіоконтенту з підручників, де мовлення сповільнене і чітке для легшого розуміння. Тому важливо не тільки обирати матеріали, що відповідають рівню учнів та темам навчального плану, але й підготувати завдання для полегшеного сприйняття матеріалу. В першу чергу необхідно створити glossary, який допоможе учням ознайомитись з новою лексикою перед переглядом чи прослуховуванням матеріалу, адже велика кількість незнайомих слів може знизити концентрацію та зацікавленість.

Для кращого занурення в іноземну мовну атмосферу та налаштування на певний стиль мислення доцільно готувати warm-up questions, які будуть використані на переддемонстраційному етапі. Під час післядемонстраційного етапу можна застосувати вправи типу «true/false», що дозволяють перевірити розуміння учнями переглянутого чи почутого матеріалу. Такі вправи також стимулюють обговорення між учнями, що є корисним для розвитку говоріння, адже вони сприяють виникненню живого мовлення та щирих реакцій. Завершальним завданням може бути використання open questions на тему аудіо- або відеоматеріалу, де учні зможуть висловити свою думку, обговорити її з учителем та однокласниками і поділитись враженнями.

Побудова ефективного комплексу вправ за допомогою відеоматеріалів, спрямованого на розвиток умінь діалогічного мовлення, залежить від багатьох факторів. Вважаємо за доцільне навести деякі методичні рекомендації для вдосконалення вмінь учнів при роботі з діалогом, які можна врахувати при розробці уроків:

- переважно використовувати автентичні відеоматеріали як найбільш

підходящі з погляду соціокультурної насиченості та наявності в них мовленнєвих зразків природного спілкування в реальних умовах;

- необхідно підбирати жанр відео з урахуванням інтересів учнів та їх вікової групи для підвищення мотивації;
- зміст відео має відображати зміст теми блоку, в рамках якого пропонується відео;
- відео, що використовуються на уроках іноземної мови, мають бути актуальними та відображати сучасні проблеми в науці та суспільстві;
- мова відеофрагменту має бути сучасною, відповідною нормам літературної мови, містити лише нормативну лексику, жаргонні вирази повинні бути короткими та нескладними для розуміння;
- слід враховувати якість звуку та художнього оформлення для виключення можливих труднощів технічного характеру у процесі перегляду;
- відповідно до вимог нормативних документів, довжина відеоматеріалу не повинна перевищувати 3-х хвилин на уроках іноземної мови в основній школі, проте, слід враховувати, що відеоматеріали включають різні види наочності, наприклад, мовну, предметну, ситуативну, що природно полегшує сприйняття аудіоряду та розуміння почутої інформації.

Отже, час перегляду відеоматеріалів може бути збільшено до 5-6 хвилин;

- при відборі відео можна користуватися інтернет-сайтами з рекомендаціями щодо пошуку відеоматеріалів;
- оптимальна кількість переглядів відеоролика – 2 рази – вперше для первинного ознайомлення з матеріалом, вдруге для детального розуміння змісту;
- дотримуйтесь трьох етапів роботи над відеофільмом – передпереглядового, переглядового та післяпереглядового;
- на передпереглядовому етапі відбувається постановка мети перегляду у доступній для учнів формі, зняття мовних труднощів, а також попереднє обговорення;
- переглядовий етап включає роботу з умовно-мовленнєвими вправами

для глобального і детального розуміння змісту;

- післяпереглядовий етап передбачає контроль рівня розуміння та формування умінь діалогічного мовлення, де відео виступатиме основою (засобом) для висловлювань учнів;
- підвищення рівня мотивації доцільно використовувати різні види вправ для відпрацювання навичок діалогічного мовлення;
- з принципу посиленості та доступності, тобто «від простого до складного», можна відбирати матеріал так: від відео, у якому є діалог як опора (дедуктивний шлях) до відео, де немає діалогу-зразка, а міститься лише монологічне мовлення (індуктивний шлях).

Висновки до 2 розділу

Основними критеріями при відборі відеоматеріалів для навчання є автентичність, методична доцільність відео, врахування вікових особливостей та інтересів учнів, лінгвістична та виховна значимість, сучасність та актуальність матеріалів, якісність звукової та зорової доріжки, відповідна довжина жанрових особливостей.

Розроблено методичні рекомендації для вчителів під час роботи з відеоматеріалами на уроках іноземної мови з урахуванням наведених вище принципів відбору відео.

Для успішної роботи слід враховувати основні вікові та психологічні характеристики учнів основної школи, середній вік яких 13-15 років. Психологи називають цей період перехідним від дитинства до дорослого життя, тому підліткам властиві прагнення до дорослості та незалежності, зміна інтересів та кумирів, формування власних соціальних та моральних установок, зниження мотивації до навчальної діяльності. Побудова ходу уроку з урахуванням цих особливостей дозволить підвищити рівень успішності учнів.

Висока ефективність під час роботи з відеоматеріалами обумовлюється дотриманням наступних етапів роботи: передпереглядовий етап (зняття

мовних труднощів, передбачення змісту, активізація фонових знань), переглядовий (під час першого перегляду – розуміння основної ідеї відео, під час другого перегляду – детальне розуміння інформації), післяпереглядовий (формування умінь у продуктивних видах мовної діяльності).

Ефективність методики навчання у вигляді відеоматеріалів підтверджується результатами навчального експерименту.

Передекспериментальне анкетування виявило найбільш переважні жанри відео у учнів, а також основні труднощі, які виникають у них під час роботи з автентичними матеріалами (брак лексичних та граматичних засобів, мовний бар'єр, недостатність компенсаторних умінь, спонтанність мови).

На передекспериментальному етапі було розроблено критерії оцінювання учнів, проведено діагностичний зріз у контрольній та експериментальній групах, який виявив порівняно однакові результати за критеріями в обох групах.

Розглядаючи методичні особливості вживання автентичного відеоматеріалу, ми зазначили такі риси: використання відеоматеріалів на уроці англійської мови має бути пов'язане з темою уроку. Календарні плани не можуть включати більше 3 великих відеокласів. Щоб якісно використовувати відеоматеріали, необхідно звернути увагу на те, як подати сам матеріал і як подати відео в зручному для учнів вигляді.

Ми провели пробне навчання з розвитку компетентності у говорінні за допомогою автентичних аудіо- та відеоматеріалів серед учнів Гушанського ліцею Ковельського району. У дослідженні взяли участь 13 учнів 6 класу. Навчання тривало чотири тижні та складалося з чотирьох етапів:

I етап – збір результатів на констатуючому етапі та проведення вступного тестування в обох групах;

II етап – формуючий, під час якого було проведено цикл занять із використанням автентичних аудіо- та відеоматеріалів;

III етап – контрольний, на якому проведено вихідне тестування в обох групах;

IV етап – заключний, на якому проведено зіставлення результатів, їх аналіз та формулювання висновків.

За результатами вихідного тестування та порівняння результатів, можна зробити висновок, що застосування автентичних аудіо- та відеоматеріалів є ефективним. Показник абсолютної успішності в експериментальній групі зріс на 23%. Отже, проведене пробне навчання підтвердило, що використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів у навчальному процесі є результативним і ефективним для формування компетентності у говорінні, а також заслуговує на більш широке застосування та впровадження в навчальну програму вчителями.

У цьому розділі ми також представили дослідження. Конкретна мета цього дослідження полягала в тому, щоб довести, що використання автентичних матеріалів може задовольняти завдання розвитку мовленнєвих навичок та підвищення мотивації до навчання.

Не залишається жодних сумнівів, що за допомогою автентичного матеріалу можна ефективно запровадити, підкріпити та відпрацювати знання з будь-якої лексичної та граматичної теми та розвинути навички аудіювання.

ВИСНОВКИ

Після проведеного аналізу можна зробити висновок, що поняття компетенції та компетентності не є взаємозамінними, і їх доцільно розглядати як частину і ціле, де компетентність охоплює більш широкий спектр компетенцій. Ключові аспекти компетентності полягають у здатності особи, з огляду на її навички, знання та досвід, ефективно виконувати завдання в певній діяльності або вирішувати проблеми в нетипових ситуаціях. З опертям на аналіз різних досліджень нами було сформульовано визначення компетентності у говорінні як здатності особи ефективно використовувати мовні засоби, організовувати та виражати думки і ідеї усно, адаптувати мовлення до конкретних комунікативних ситуацій, враховуючи контекст і взаємодію з іншими людьми. Важливим аспектом є вміння застосовувати граматично правильні структури, відповідний лексичний запас, інтонацію, паузи та невербальні елементи для забезпечення чіткої і зрозумілої комунікації.

Автентичними вважаються матеріали, що є продуктом носіїв мови для носіїв цієї мови, вони характеризуються природною лексикою і граматичними конструкціями. Такими матеріалами можуть бути книги, статті, реклама, телесеріали, пісні тощо. В цьому дослідженні ми зосередилися на автентичних аудіо- та відеоматеріалах, які використовуються в процесі навчання іноземних мов. Аудіоматеріали включають записи мовлення носіїв мови, діалоги, інтерв'ю, радіопередачі, пісні та інші звукові ресурси. Відеоматеріали – це записи, які зображають реальні події, культурні аспекти та взаємодію між носіями мови, що дозволяє учням ознайомлюватися з мовленнєвими жанрами, природними сценаріями спілкування та культурним контекстом мови.

Використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів має значний вплив на розвиток компетентності у говорінні. Автентичні матеріали сприяють підвищенню мотивації учнів до навчання, допомагають краще засвоювати мовні елементи, такі як інтонація та наголос, а також сприяють

запам'ятовуванню лексики, виразів, ідіом. Водночас, дослідження показали, що ефективність автентичних аудіо- та відеоматеріалів є еквівалентною, тому обидва типи матеріалів важливі для комплексного розвитку мовленнєвої компетентності.

Особлива увага в дослідженнях приділяється критеріям відбору автентичних аудіо- та відеоматеріалів для навчання, оскільки їх правильний вибір є основою для досягнення високих результатів у процесі навчання. Основні критерії відбору включають відповідність віковим та мовним особливостям учнів, актуальність і різноманітність тематики, доступність і зрозумілість мови, а також рівень складності матеріалів. Дотримання цих критеріїв забезпечує максимальну ефективність використання автентичних матеріалів в навчальному процесі.

Було встановлено, що робота з автентичними аудіо- та відеоматеріалами потребує спеціального підходу та організації навчального процесу. Це передбачає поділ роботи на такі етапи: 1) підготовчий, 2) демонстраційний, 3) післядемонстраційний, кожен з яких має свою специфіку та ціль. Основною метою підготовчого етапу є вирішення можливих труднощів, пов'язаних з розумінням матеріалу, підготовка учнів до перегляду чи прослуховування автентичних матеріалів та виконання завдань. Викладач має допомогти учням полегшити сприйняття мовлення іноземною мовою. На демонстраційному етапі відбувається безпосереднє ознайомлення з матеріалом, який доцільно переглядати або прослуховувати двічі. Післядемонстраційний етап передбачає аналіз матеріалу та виконання вправ для перевірки і вдосконалення навичок роботи з автентичною мовою.

Ми провели пробне навчання з формування компетентності у говорінні за допомогою автентичних аудіо- та відеоматеріалів серед учнів 6 класу. Навчання тривало чотири тижні і включало чотири етапи: I – збір результатів на констатуючому етапі дослідження, вступне тестування в обох групах; II – формуючий, цикл занять з автентичними матеріалами; III – контрольний, вихідне тестування; IV – заключний, аналіз та порівняння результатів.

Результати вихідного тестування показали, що використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів є ефективним. У експериментальній групі показник абсолютної успішності зріс на 23%, а якісної – на 37%. Проведене пробне навчання підтвердило, що використання автентичних матеріалів у навчальному процесі є результативним для формування компетентності у говорінні, що робить цей підхід корисним для впровадження в навчальні програми.

Для забезпечення максимального ефекту від використання автентичних матеріалів важливо правильно їх обирати. Оскільки інтернет перенасичений контентом, важливо вибирати матеріали, що відповідають рівню учнів. Складні аудіо- та відеоматеріали можуть призвести до втрати уваги та концентрації. Для полегшення сприйняття матеріалів у слабших класах корисно використовувати субтитри. Важливо також враховувати інтереси учнів, оскільки матеріал, який відповідає їхнім уподобанням, сприятиме більшій зацікавленості та ефективності навчання. Не менш важливим є вибір оптимальної тривалості матеріалу, який не має бути надто довгим.

З початком використання автентичних матеріалів учні можуть відчувати певні труднощі, оскільки вони звикли до сповільненого мовлення з підручників. Тому важливо підбирати матеріали відповідно до рівня учнів і готувати завдання, які допомагають краще сприймати матеріал. Одним із таких завдань є підготовка глосаріїв, які допоможуть учням перед переглядом або прослуховуванням матеріалу, адже незнайомі лексичні одиниці можуть знижувати концентрацію та зацікавленість. Для підготовки до перегляду також корисно використовувати обговорення питань, що налаштовують учнів на сприйняття матеріалу. На післядемонстраційному етапі доцільно використовувати вправи типу «true/false» для перевірки розуміння матеріалу, а також організовувати обговорення, що стимулює розвиток компетентності у говорінні. Завершення роботи з матеріалом може включати відкриті питання, що дозволяють учням висловити свою думку та обговорити її з учителем і однокласниками.

У рамках практичної частини дослідження було реалізовано такі завдання:

- виділено критерії відбору відеоматеріалів для навчання іншомовного діалогічного мовлення учнів основної школи;
- представлена психолого-педагогічна характеристика учнів основної школи;
- розроблено комплекс вправ на уроках англійської мови відповідно до теоретичних досліджень у галузі типології вправ;
- експериментально перевірено ефективність методики навчання учнів основної школи за допомогою відеоматеріалів;
- проаналізовано результати експериментального навчання, які показали, що мотивація до вивчення іноземної мови стає вищою при використанні відео;
- надано методичні рекомендації щодо використання відеоматеріалів на уроках іноземної мови.

Перспектива дослідження полягає в тому, що розроблені методичні розробки з використанням відеоматеріалів можуть бути використані при подальшому вивченні іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація: підручник. Київ: Центр навч. літ., 2004. 472 с.
2. Балюк В. Формування англійськомовної компетентності в говорінні учнів закладів загальної середньої освіти інтерактивними методами навчання : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». Херсон, 2021. 6 с
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник для студ. ВНЗ. Київ: Академія, 2004. 342 с.
4. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2011. №8. С. 224-233.
5. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. №8. С. 224-233.
6. Горобець А. Психолого-педагогічні особливості навчання іноземної мови дітей середнього шкільного віку : курсова робота. Київ, 2023. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/5034?localeattribute=uk>
7. Грицай А., Колесник І. Використання відео на заняттях з практики усного та писемного мовлення (англійська як друга іноземна мова) як засіб мотивації до вивчення іноземних мов. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. № 2. 2012. URL: http://www.irbisnbnv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbnv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Nzsp_2012_2_21
8. Зозуля І., Стадній А., Слободянюк А. Аудіовізуальні засоби навчання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному

- етапі. Міжпредметні зв'язки. №40. 2022. URL: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/18572
9. Ільченко Є. Використання відеозапису під час уроків англійської. Першого вересня, Англійська мова. 2003. №9. С. 4-5.
 10. Коляса П. Дефінітивний аналіз понять «компетентність» та «компетенція» процесі дослідження їх формування у майбутніх фахівців професійної освіти в галузі комп'ютерних технологій. *Молодй ринок*. №5. 2019. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/171180>
 11. Кучай О.В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. Київ: Рідна школа, 2009. №11. С. 44-48.
 12. Кучай О.В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. Київ: Рідна школа, 2009. №11. С. 44-48.
 13. Лейко С. Поняття «Компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. Педагогіка. 2013. URL: https://kulbabska.com/images/catalog/pdf/students/5_kurs/lejko_s_v.pdf
 14. Марущак О. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка*. №11. 2016. URL: <http://surl.li/hfyx>
 15. Мелешко Л. В. Навчальна гра як засіб розвитку комунікативних здібностей учнів на уроках української мови. Методичний пошук: викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 12. Ч. I. С. 150–158.
 16. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5-9 класи. Міністерство освіти і науки України. 2017. 113 с.
 17. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. №1-2. С. 266-268.

18. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх закладах. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
19. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. Київ: К. І. С., 2003. С. 13–42.
20. Олейнікова О. Г. Розвиток комунікативної компетентності учнів на уроках іноземної мови [Електронний ресурс]. URL: <http://vuzlib.com/content/view/360/84>
21. Омельчук С. А. Формування мовленнєво-комунікативних умінь учнів основної школи на завершальному етапі вивчення синтаксису: автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2003. 20 с.
22. Плахотник В. Чи можуть бути вправи комунікативними? Навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. 2009. № 3. С. 3–5.
23. Пометун О., Гупан Н., Власов В. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі. *Методичний посібник*. 2018. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162002217.pdf> (дата звернення: 11.09.2023)
24. Поскрипко Ю., Данченко О. Компетенція і компетентність: консенсус. Вчені записки університету «Крок». №3. 2019. URL: <https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/216>
25. Редько В. Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика : моногр. Київ: Пед. думка, 2017. 628 с.
26. Рейда О., Івлєва К., Гулієва Д. Використання автентичних матеріалів у процесі викладання англійської мови студентам філологам. Актуальні питання гуманітарних наук. №23. 2019. URL: http://www.apnjournal.in.ua/archive/23_2019/part_3/26.pdf
27. Саблук О. Ієрархія понять «компетентність» та «професійна компетентність» у сучасних дослідженнях. *Балканско научно обозрение*. №1. 2019. URL: <http://surl.li/nvebh>

- 28.Сімкова І. О. Комплекс вправ для формування професійно орієнтованої мовленнєвої компетенції в діалогічному мовленні у студентів інженерних спеціальностей. Навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. 2009. № 3. С. 23–29.
- 29.Скляренко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь. Іноземні мови. 1999. № 3. С. 3–7.
- 30.Скляренко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов. Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов : [зб. наук. пр. / відп. Ред. С. Ю. Ніколаєва, М. П. Дворжецька]. К. : КДППМ. 1992. С. 9–14.
- 31.Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. Київ, 2007. С. 127–129.
- 32.Шандрук С., Аркушина Ю. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців на немовних факультетах в закладах вищої педагогічної освіти. Наукові записки Серія: Педагогічні науки. №195. 2021. URL:
<https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/880>
- 33.Яковлева В. Вплив аудіо- та відеоматеріалів на розвиток компетентності у говорінні. Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету. 25-27 квітня, 2023р. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 355- 356
- 34.Aytunga O., Ozge Bahar H. The Importance of Using Authentic Materials in Prospective Foreign Language Teacher Training. Journal of Social Sciences. 2008/ V.5 P. 328-336.
- 35.Breen M.P. Authenticity in the Language Classroom. Applied Linguistics. 1985. 6/1. P. 60-70.
- 36.Carter R., Nunan, D. The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages. Cambridge University Press. 2001. 274 p.
- 37.Covington M. The Will to Learn: a Guide for Motivating Young People. Cambridge: Cambridge University Press. 1998. 77 p.
- 38.Dr. Akhyak. Improving the Students' English Speaking Competence through

- Storytelling. *International Journal of Language and Literature*. 2013. URL: http://ijll-net.com/journals/ijll/Vol_1_No_2_December_2013/3.pdf
39. Gebhard J.G. Teaching English as a Foreign Language: A Teacher SelfDevelopment and Methodology Guide. Ann Arbor: The University of Michigan Press. 1996. 280 p.
 40. Gebhard J.G. Teaching English as a Foreign or Second Language. USA. 2006. 300 p.
 41. Gilmore A. Authentic Materials and Authenticity in Foreign Language Learning. *Language Teaching*. 2007. 118 p.
 42. Harmer I. J. The Practice of Language Teaching. Boston. 2004. 384 p.
 43. Hasbullah G. Teaching Listening through Video for the Eighth Grade Students of SMP Negeri 26 OKU. *Journal of English and Education*. Vol. 3. No. 2. December, 2009. Pp. 55-82.
 44. Herrington J., Oliver R. An instructional design framework for authentic learning environments. *ETR&D*. 2000. V.48 P. 23-48p.
 45. Ibadova N. The use of authentic video materials in order to increase the motivation to the study of English language. *International journal of innovations in engineering research and technology*. Vol. 8. Issue 4. 2021. URL: <https://repo.ijert.org/index.php/ijert/issue/view/103>
 46. Jacobson E., Degener S., Purcell-Gates V. Creating authentic materials and activities for the adult literacy classroom: A handbook for practitioners. NCSALL teaching and training materials. Boston. 2003. 138 p.
 47. Jordan R.R. English for Academic Purposes: A guide and resource for teachers. Cambridge. 1997. 424 p.
 48. Kilickaya F. Authentic materials and culture content in EFL classrooms. *The Internet ELT Journal*. 2004. V.10(7) P. 111-137.
 49. Kegan R. The evolving self: Problem and process in human development. Cambridge: Harvard University Press. 2012. 112 p.
 50. Lier L.V. Classroom and Language Learner. N.Y. : Longman. 1988.
 51. Lonergan J. Video in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University

- Press. 1984.
- 52.Martinez A.G. Authentic Materials: An Overview on Karen's Linguistic Issues. 2002.
- 53.Oguz A., & Bahar H. O. The Importance of Using Authentic Materials. *Prospective Foreign Language Teacher Training*. Pakistan Journal of Social Sciences. 2008. 328-336 p.
- 54.Peacock M. The Effect of Authentic Materials on the Motivation of EFL Learners. *English Language Teaching Journal* 51, 2. 1997.
- 55.Riemer Claudia. Motivation. In: Hallet, Wolfgang/Königs, Frank G. (Hrsg.): *Handbuch Fremdsprachendidaktik*. Seelze-Velber: Kallmeyer. 2010.
- 56.Stempleski Susan, Tomalin Barry. Video in action. Recipes for using video in language teaching University Press, Cambridge. 1993. 173 p.
- 57.Widdowson H.G. Aspects of Language Teaching. Oxford: Oxford University Press, 1999. 213 p.